

Food and Agriculture Organization
of the United Nations

**ПРАКТИЧНЕ КЕРІВНИЦТВО
ДЛЯ ВПРОВАДЖЕННЯ МОДЕЛЕЙ
ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ
ПОЛЕЗАХИСНИМИ
ЛІСОВИМИ СМУГАМИ**

**ПРАКТИЧНЕ КЕРІВНИЦТВО
ДЛЯ ВПРОВАДЖЕННЯ МОДЕЛЕЙ
ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ
ПОЛЕЗАХИСНИМИ
ЛІСОВИМИ СМУГАМИ**

Продовольча та сільськогосподарська організація ООН
Київ, 2020

Обов'язкове цитування:

ФАО. 2020. *Методичні рекомендації для впровадження моделей ефективного управління пожехохісними лісовими смугами*. Київ, Україна.

Використані позначення та подання матеріалу в цьому інформаційному продукті не відображають позиції Продовольчої і сільськогосподарської організації Об'єднаних Націй (ФАО) щодо правового статусу або стану розвитку будь-якої країни, території, міста, району чи їхніх органів влади щодо делімітації меж чи кордонів. Згадування конкретних компаній чи продукції певних виробників, незалежно від того, запатентовані вони чи ні, не означає, що ФАО їх схвалює чи рекомендує, надаючи їм перевагу перед іншими компаніями чи аналогічними продуктами, які не згадуються в тексті.

Думки (погляди), висловлені в цьому інформаційному продукті, є твердженнями виключно автора (авторів) і не обов'язково відображають точку зору або політику ФАО.

ISBN

©ФАО, 2020

Ця робота може бути скопійована, перерозподілена та адаптована для некомерційних цілей за умови відповідного цитування. У будь-якому використанні цієї роботи не повинно бути припущень, що ФАО схвалює якусь конкретну організацію, продукцію чи послуги. Використання логотипу ФАО заборонено. Якщо буде створено переклад цієї роботи, він повинен включати цитування: «Цей переклад не був створений Продовольчою та сільськогосподарською організацією ООН (ФАО). ФАО не несе відповідальності за зміст або точність цього перекладу. Оригінальним є видання українською мовою».

Інші матеріали. Користувачі, які бажають повторно використовувати матеріали з цього посібника, такі як таблиці, фігури чи зображення, несуть відповідальність за визначення необхідності отримання дозволу на повторне використання від власника авторських прав. Ризик претензій внаслідок порушення будь-якого з компонентів у роботі покладається виключно на користувача.

Продажі, права та ліцензування. Інформаційна продукція ФАО доступна на веб-сайті ФАО (www.fao.org/publications). Для отримання прав на переклад та адаптацію, а також на перепродаж і інші види комерційного використання, потрібно направити запит за адресою: www.fao.org/contactus/licencerequest або copyright@fao.org.

ЗМІСТ

Резюме	V
Подяка	VII
Вступ	IX
Частина 1. Поняття та класифікація лісових смуг	1
Частина 2. Основні підходи до управління полезахисними лісовими смугами	4
2.1 Оцінка стану полезахисних лісових смуг	4
2.1.1 Інвентаризація земельних ділянок під полезахисними лісовими смугами	5
2.1.2 Агролісомеліоративне впорядкування	10
2.2 Державна реєстрація земельних ділянок під полезахисними лісовими смугами та реєстрація речових прав	15
2.2.1 Державна реєстрація земельних ділянок під полезахисними лісовими смугами	15
2.2.2 Реєстрація речових прав	18
2.3 Порядок передачі полезахисних лісових смуг у постійне користування, оренду	19
2.4 Моделі управління полезахисними лісовими смугами	20
2.4.1 Модель 1	20
2.4.2 Модель 2	21
2.4.3 Модель 3	21
Частина 3. Проектування лісосмуг	22
Частина 4. Приклади ефективного використання полезахисних лісових смуг	30
Список використаних джерел	35

ДОДАТКИ

Додаток 1	38
<i>Перелік нормативно-правових актів у сфері управління полезахисними лісовими смугами</i>	
Додаток 2	40
<i>Договір про закупівлю послуг з виготовлення технічної документації щодо інвентаризації земельної ділянки</i>	
Додаток 3	49
<i>Технічне завдання на розробку Проєкту організації та ведення господарства в захисних лісових насадженнях (полезахисних лісових смугах)</i>	
Додаток 4	52
<i>Дані польового журналу</i>	
Додаток 5	54
<i>Протокол першої наради</i>	
Додаток 6	62
<i>Договір про надання послуг, пов'язаних з лісівництвом</i>	
Додаток 7	70
<i>Зразок рішення Про затвердження технічної документації щодо проведення інвентаризації земель під полезахисними лісосмугами</i>	
Додаток 8	72
<i>Заяви про державну реєстрацію земельної ділянки</i>	
Додаток 9	74
<i>Договір оренди землі</i>	

РЕЗЮМЕ

У сучасних умовах не викликає сумніву посилення інтересу до ефективного використання полезахисних лісових смуг. В інформаційному просторі часто піднімається питання про те, що цей важливий природний ресурс має нарешті знайти власника. Як це зробити і хто може бути цим власником? Відповідь знайдете на сторінках цього практичного керівництва, підготовленого в рамках проекту ФАО «Інтегроване управління природними ресурсами деградованих ландшафтів лісостепової та степової зон України», що реалізується за фінансування Глобального екологічного фонду (ГЕФ).

Пропонуючи читачеві дане видання, автори прагнули узагальнити та систематизувати чинну законодавчу базу, в результаті запропоновано три правові моделі, які дозволяють розпочати процеси врегулювання відносин власності полезахисних лісових смуг, зрозуміти, як ефективно ними управляти.

Видання складається з чотирьох частин. У першому розділі узагальнено інформацію про поняття та класифікацію полезахисних лісових смуг. Другий розділ містить основні підходи до управління лісосмугами: оцінку стану, інвентаризацію та державну реєстрацію земельних ділянок під ними, агролісомеліоративне впорядкування, передачу в постійне користування/оренду. Третій розділ присвячений особливостям проектування полезахисних лісових смуг, а у четвертому надано приклади ефективного використання лісосмуг. Корисними для читачів будуть додатки, які містять зразки документів, необхідних на всіх етапах управління.

Практичне керівництво стане корисним довідником для органів місцевого самоврядування, бізнесу, громадськості, державних закладів, а також всіх, хто цікавиться питаннями збереження, відновлення та ефективного використання полезахисних лісових смуг. Видання рекомендовано для використання у відповідних навчальних закладах та наукових установах.

ПОДЯКА

Цю публікацію було укладено Ігорем Букшею, Наталією Висоцькою, Наталією Морозюк, Наталією Ключник, Віктором Брановицьким, Олександром Попсуєм, Іваном Макаром.

Висловлюємо щиру подяку за технічну підтримку у розробці матеріалів Оксані Девіс, координаторці проєкту ФАО «Інтегроване управління природними ресурсами деградованих ландшафтів лісостепової та степової зон України», що реалізується за фінансування Глобального екологічного фонду (ГЕФ), та за практичні консультації головам Мостівської ОТГ Надії Бабанській, Виноградівської ОТГ Сергію Шматенко, Самгородоцької сільської ради Василю Титарчуку, директору ТОВ «Агрофірма «Колос» Леоніду Центилу, голові Херсонської ОДА Юрію Гусеву, польовим офіцерам ФАО Олександру Димову та Олександру Журавлю, асистенту проєкту ФАО Юлії Кісільовій, фахівцям Київського, Миколаївського, Харківського та Херсонського обласних управлінь лісового та мисливського господарства, управлінь Держгеокадастру в Херсонській та Харківській областях, науковцям Українського науково-дослідного інституту лісового господарства та агролісомеліорації ім. Г.М.Висоцького.

Редакція тексту: Наталія Ключник, Наталія Морозюк.

Коректура: Вікторія Цмох.

Верстка та дизайн: Ольга Чумакова.

ВСТУП

В Україні тривають процеси реформування усіх сфер суспільного життя. Однією з основних є реформа з децентралізації влади, внаслідок якої об'єднані громади отримують більше повноважень і ресурсів, що дозволяє їм бути більш ефективними. Держава підтримує такі утворення та планує на їх основі створити новий адміністративно-територіальний устрій. Проводяться консультації щодо внесення змін до Конституції України з метою утворення більш ефективної системи управління на місцевому рівні.

Нові об'єднані громади проводять інвентаризацію власних ресурсів, щоб наповнити свої бюджети, покращити співпрацю з фермерами та землевласниками, створити додаткові робочі місця. Одним із невикористовуваних резервів для громад є полезахисні лісові насадження. Під час реформування земельних відносин у 90-х рр. ХХ ст. питанням їх власності, ефективного використання та береження не була приділена належна увага.

У результаті земельної реформи близько 70 % площ земель під полезахисними лісовими смугами довгий час залишалися у складі земель запасу, резервного фонду або загального користування і розташовані за межами населених пунктів на землях державної власності. Охорона, догляд та поновлення непереданих у власність смуг не здійснювалася, наслідком чого стала їхня руйнація та втрата ними захисних функцій. Часто лісові смуги ставали місцем для звалищ сміття та розміщення відходів виробництва як промислових, так і сільськогосподарських підприємств, розсадниками бур'янів. Через відсутність власника лісосмуги масово вирубуються місцевим населенням для власних потреб, страждають від пожеж під час паління стерні, випалювання сухої рослинності на сінокосах, пасовищах у весняний та осінній періоди, які спричиняють низові пожежі.

Відсутність лісівничого догляду за захисними насадженнями призводить до того, що лісові смуги втрачають агролісомеліоративні функції і, як результат, знижується врожайність сільськогосподарських культур, підвищується водна та вітрова ерозія ґрунтів польових угідь.

З 1 січня 2019 року набрав чинності Закон України від 10 липня 2018 р. № 2498-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вирішення питання колективної власності на землю, удосконалення правил землекористування у масивах земель

сільськогосподарського призначення, запобігання рейдерству та стимулювання зрошення в Україні»¹, що вирішує питання колективної власності на землю, вдосконалення правил землекористування в масивах земель сільськогосподарського призначення, запобігання рейдерству та стимулювання зрошення в Україні. Цей Закон передбачає такі зміни у землекористуванні:

1. У власність територіальних громад передаються землі ліквідованих колгоспів.
2. Врегульовано процес завершення розпаювання до 2025 року сільськогосподарських угідь з обов'язковою передачею несільськогосподарських угідь у комунальну власність.
3. Обмін земельної ділянки державної або комунальної власності, розташованої у масиві земель сільськогосподарського призначення, на іншу земельну ділянку, розташовану в цьому ж масиві, здійснюється за умови, якщо обидві земельні ділянки мають однакову нормативну грошову оцінку або різниця між нормативними грошовими оцінками становить не більш як 10 %.
4. Лісосмуги віднесено до земель сільгосподарського призначення і врегульовано їх передачу в оренду. ОТГ можуть створювати комунальні підприємства і надати лісосмуги в постійне користування. Це дозволить зберегти лісосмуги від знищення.
5. Право орендувати польові дороги надано всім орендарям масивів. Тим, хто використовує земельні ділянки масиву, можуть бути передані в оренду виключно ті польові дороги, які перебувають всередині масиву; польові дороги, які обмежують його, залишаються землями загального користування.
6. Земельні ділянки під польовими дорогами, розташовані у масиві земель сільськогосподарського призначення (крім польових доріг, що обмежують масив), можуть використовуватися землекористувачем як для проходу (проїзду) до інших земельних ділянок, так і для вирощування агропродукції.
7. Інвентаризацію земель можуть ініціювати власники, орендарі земель або місцеві ради. Це дозволить громадам виправити всі помилки для внесення земельних ділянок до Державного земельного кадастру.

¹ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вирішення питання колективної власності на землю, удосконалення правил землекористування у масивах земель сільськогосподарського призначення, запобігання рейдерству та стимулювання зрошення в Україні»: Закон України від 10 липня 2018 р. № 2498-VIII. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2498-19> (Дата звернення: 17.03.2020 р.)

Такі зміни потребують розуміння механізмів врегулювання відносин між власниками лісосмуг та кінцевих споживачів.

Метою проєкту є розробка моделей управління полезахисними лісовими смугами, що дозволятимуть впроваджувати економічно ефективні агролісомеліоративні режими вирощування зі збереженням екологічної функції полезахисних насаджень, а також дозволятимуть захищати лісосмуги від знищення та пошкодження.

ЧАСТИНА 1. ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ЛІСОВИХ СМУГ

Захисні лісові смуги — це лісові ділянки, що виконують функцію захисту навколишнього природного середовища й інженерних об'єктів від негативного впливу природних та антропогенних факторів, зокрема й лісові насадження лінійного типу (полезахисні лісові смуги, державні захисні лісові смуги, лісові смуги вздовж забудованих територій населених пунктів)².

Захисні лісові смуги згідно чинного законодавства поділяються на (приклади наведені на мал. 1): приполонинні, вздовж залізниць, вздовж автомобільних доріг державного значення, полезахисні лісові смуги, байрачні ліси, степові переліски.

Крім передбачених в чинному законодавстві виділяють захисні лісові насадження у водоохоронних зонах, які в свою чергу поділяють на стокорегулюючі, прибалкові, прияружні, прирічкові, яружно-балкові насадження, берегові насадження, кольматуючі насадження на конусах виносу, чагарниковий пояс, деревно-чагарниковий пояс прируслівих лісових смуг, заплавні полезахисні смуги, берегові насадження навколо заплавних водойм³.

Одним із найпоширеніших видів захисних лісових смуг є полезахисні лісові смуги, під якими розуміють штучно створені лісові насадження лінійного типу для захисту сільськогосподарських угідь. Вони розмежовують масиви ріллі, виконуючи кліматорегулювальні, ґрунтозахисні та водоохоронні функції.

Полезахисні лісові смуги поділяють залежно від:

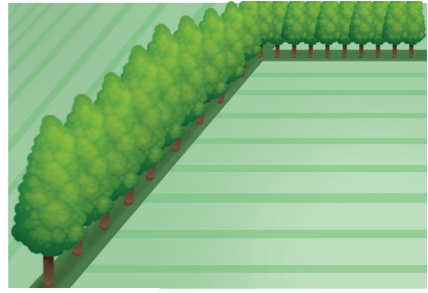
- конструкції лісосмуги — продувні, ажурні, непродувні (щільні);
- форми — прості одноярусні і складні: дво- і триярусні;
- складу насаджень³;
- способу посадки або посіву — рядовий, гніздовий, шаховий та ін.;
- ступеня зімкнутості крон — якщо загальна зімкнутість дерев без врахування чагарників змінюється не менше ніж на 20 %;

² Про затвердження Порядку поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 травня 2007 року № 733 (у редакції від 30 жовтня 2013 року). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/733-2007-%D0%BF> (Дата звернення: 28.03.2020 р.).

³ Барвінський А. В., Тихенко Р. В. Оцінка і прогноз якості земель. К.: Медінформ, 2015. 642 с.

Мал. 1. Захисні лісові приполюнні (пріяйлові) смуги відповідно до чинного законодавства⁴. © ФАО / Ольга Чумакова

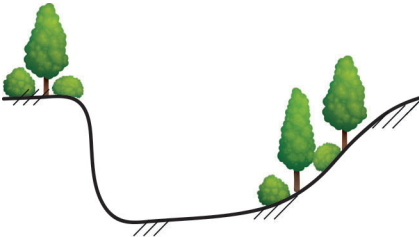
Мал. 2. Полезахисні лісові смуги відповідно до чинного законодавства⁴. © ФАО / Ольга Чумакова

Мал. 3. Захисні лісові смуги вздовж залізниць відповідно до чинного законодавства⁴. © ФАО / Ольга Чумакова

Мал. 4. Захисні лісові смуги вздовж автомобільних доріг державного значення відповідно до чинного законодавства⁴. © ФАО / Ольга Чумакова

Мал. 5. Байрачні ліси відповідно до чинного законодавства⁴. © ФАО / Ольга Чумакова

Мал. 6. Степові переліски відповідно до чинного законодавства⁴. © ФАО / Ольга Чумакова

⁴Про затвердження Порядку поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 травня 2007 року № 733 (у редакції від 30 жовтня 2013 року). Дата звернення: 28.03.2020 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/733-2007-%D0%BF>.

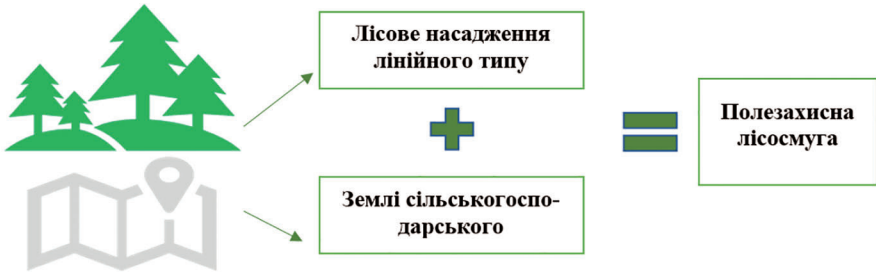
- висоти — якщо ділянки відрізняються не менше, ніж на 20 %;
- вікового періоду: перший — до утворення суцільного намету (молодняки); другий — посиленого росту у висоту і за діаметром стовбура (середньовікові); третій — послаблення фізіологічних процесів (пристигли і стиглі);
- ширини — якщо смуги розрізняються на одне або більше міжряддя;
- рядності — при зміні на один і більше рядів⁵.

Перелік нормативно-правових актів у сфері управління полежахисними лісовими смугами наведений у додатку 1.

⁵ Гоч В. С., Бабушко С. В. Основи меліорації і ландшафтознавства. Електронний підручник. URL: http://www.shevchenkove.org.ua/person_syte/Goch/Dosvid/Електронний%20посіб%20Основи%20меліорації/Тема6.3.htm (Дата звернення 12.03.2020 р.)

ЧАСТИНА 2. ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ПОЛЕЗАХИСНИМИ ЛІСОВИМИ СМУГАМИ

2.1 Оцінка стану полезахисних лісових смуг

Процес проведення інвентаризації лісосмуг поділяється на два основних етапи, які мають виконуватися у відповідності до вимог чинного законодавства:

Етап 1. *Інвентаризація земель під лісосмугами* — проводиться у відповідності до вимог Постанови Кабінету Міністрів України від 23 травня 2012 р. № 513 «Про затвердження Порядку проведення інвентаризації земель».

Етап 2. *Інвентаризація стану лісосмуг* — проводиться у відповідності до вимог «Настанов з лісомеліоративного впорядкування захисних лісових насаджень лінійного типу та розташованих у смугах відведення каналів, залізниць, автомобільних доріг» (2012 р.).

Вказані етапи можуть проводитися окремими виконавцями або послідовно одним і тим же виконавцем, але первинним є етап інвентаризації земель під лісосмугами.

Якщо замовник інвентаризації земель вбачає необхідність їх упорядкування лісосмугами з метою подальшого проведення господарських заходів, то разом з інвентаризацією земель під лісосмугами або додатково до такої інвентаризації проводиться проектування агролісомеліоративних заходів в насадженнях: створюється проєкт закладання або реконструкції лісосмуги. Проектування може проводитися одночасно з 2 етапом інвентаризації — інвентаризацією стану лісосмуг (що є оптимальним з точки зору ефективності та оптимізації витрат на проведення робіт) або ж виконується окремо.

2.1.1 Інвентаризація земельних ділянок під поєзахисними лісовими смугами

Інвентаризація земель проводиться в межах адміністративно-територіальних одиниць, межі яких визначені проектами формування територій і встановлення меж сільських, селищних рад, масивів земель сільськогосподарського призначення, окремих земельних ділянок.

Об'єктами інвентаризації земель є територія України, територія адміністративно-територіальних одиниць або їх частин, масив земель сільськогосподарського призначення, окремі земельні ділянки.

Підставою для проведення інвентаризації земель є:

- рішення відповідного органу виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим чи органу місцевого самоврядування щодо виконання відповідних робіт;
- договори, укладені між юридичними чи фізичними особами (землевласниками і землекористувачами);
- розробниками документації із землеустрою;
- судові рішення.

Замовниками можуть бути органи виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим чи органи місцевого самоврядування, землевласники та землекористувачі.

Виконавцями є:

- юридичні особи, що володіють необхідним технічним і технологічним забезпеченням та у складі яких працює за основним місцем роботи не менше двох сертифікованих інженерів-землепорядників, які є відповідальними за якість робіт із землеустрою;
- фізичні особи — підприємці, які володіють необхідним технічним і технологічним забезпеченням та є сертифікованими інженерами-землепорядниками, відповідальними за якість робіт із землеустрою.

Для проведення інвентаризації земель замовник укладає з виконавцем договір про розроблення технічної документації (додаток 2). Строк складення технічної документації не повинен перевищувати шести місяців з моменту укладення договору.

Вихідними даними для проведення інвентаризації земель є:

- матеріали з Державного фонду документації із землеустрою;
- відомості з Державного земельного кадастру в паперовій та електронній (цифровій) формі, у тому числі Поземельної книги; книги записів реєстрації державних актів на право власності на землю та на право постійного користування землею, договорів оренди землі; електронних документів, що містять відомості про результати робіт із землеустрою;
- містобудівна документація, затверджена в установленому законодавством порядку;
- планово-картографічні матеріали, в тому числі ортофотоплани, складені за результатами виконання робіт відповідно до Угоди про позику (Проект «Видача державних актів на право власності на землю у сільській місцевості та розвиток системи кадастру») між Україною та Міжнародним банком реконструкції та розвитку від 17 жовтня 2003 р., ратифікованої Законом України від 15 червня 2004 р. № 1776-IV⁶;
- відомості з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно;
- копії документів, які посвідчують речові права на земельну ділянку або підтверджують сплату земельного податку.

Під час проведення інвентаризації земель можуть використовуватися матеріали дистанційного зондування землі, лісовпорядкування, проекти створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду, схеми формування екомережі, програми у сфері формування, збереження та використання екомережі.

Види робіт першого етапу — інвентаризації земельних ділянок:

1. Створення ретроспективних карт розташування лісосмуг на основі фондових землевпорядних даних та безоплатних ГІС (наприклад — QGIS) з метою візуалізації завершеної системи лісосмуг на території демонстраційного проекту.
2. Виявлення та картування актуального стану лісосмуг на основі сучасних матеріалів ДЗЗ та інформаційних ресурсів зазначених вище web-сервісів та порівняння наявних лісосмуг з ретроспективними картами розташування лісосмуг (для ідентифікації земельних ділянок, на яких відбулося зникнення лісосмуг).

⁶ Про ратифікацію «Угоди про позику (Проект «Видача державних актів на право власності на землю у сільській місцевості та розвиток системи кадастру») між Україною та Міжнародним банком реконструкції та розвитку»: Закон України від 15 червня 2004 р. № 1776-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1776-15> (Дата звернення: 19.03.2020 р.)

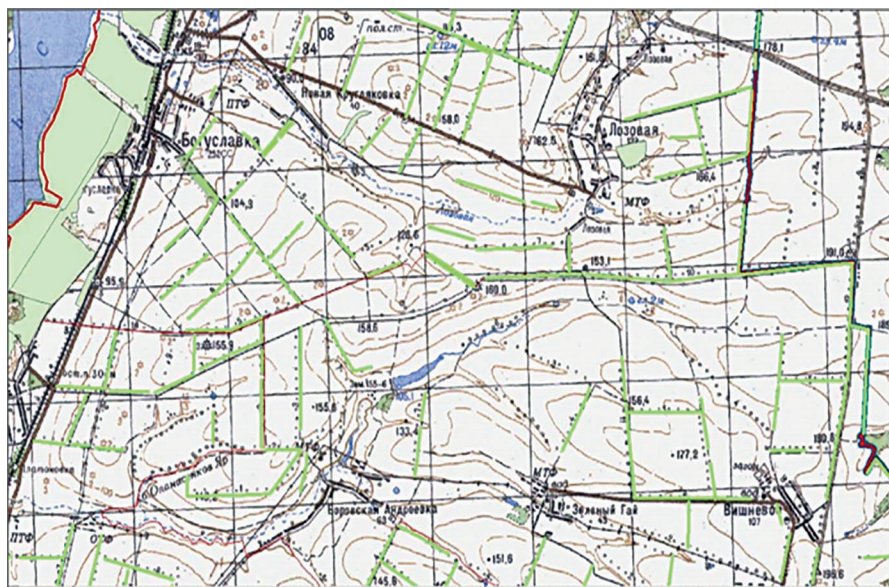
3. Визначення видів наявних лісосмуг за цільовим призначенням (полезахисні, садо-виноградозахисні, стокорегулювальні, прибалкові, прияружні, прируслові, призаплавні, привитокові, на зрошувальних землях, вздовж відведення залізниць, вздовж автодоріг, державні захисні лісові смуги тощо).
4. Підготовка табличних і картографічних матеріалів, що характеризують ретроспективний та наявний стан лісосмуг.
5. Розробка, погодження та затвердження технічної документації, відповідно до ст. 186 Земельного кодексу України⁷.
6. Подання виконавцями інвентаризації копії матеріалів, отриманих за результатами проведення інвентаризації земель, до місцевого фонду документації із землеустрою в паперовій та електронній (цифровій) формі.
7. Внесення відомостей, отриманих за результатами інвентаризації земель до Державного земельного кадастру.

Роботи проводяться із використанням сучасних безоплатних ГС та он-лайн WMS-сервісів, у відповідності до загальноприйнятих міжнародних практик, у тому числі рекомендованих ФАО.

Вихідні дані для проведення інвентаризації земель

1. Для створення ретроспективних карт розташування лісосмуг залучаються землевпорядні матеріали, створені на основі векторизації проектів формування території, на яких зображені лінійні та полігональні лісові об'єкти з допомогою безоплатної ГС. В якості топографічної підоснови для створення ретроспективних карт розташування лісосмуг використовується топографічна карта масштабу 1:100000 (мал. 7). За допомогою цих матеріалів створюється карта лісосмуг, що існували на початку 1990-х років минулого сторіччя.
2. Для виявлення та картування лісосмуг на основі сучасних матеріалів дистанційного зондування землі в якості підоснови використовуються:
 - а. Ортофотоплани, складені за результатами виконання робіт відповідно до Угоди про позику (Проект «Видача державних актів на право власності на землю у сільській місцевості та розвиток системи кадастру») між Україною та Міжнародним банком реконструкції та розвитку від 17 жовтня 2003 р., ратифікованої

⁷ Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#n1732> (Дата звернення: 17.03.2020 р.).

Мал. 7. Фрагмент демонстраційної території на електронній топографічній карті М 1:100 000. ФАО, 2020

Мал. 8. Демонстраційна територія на ортофотоплані. ФАО, 2020

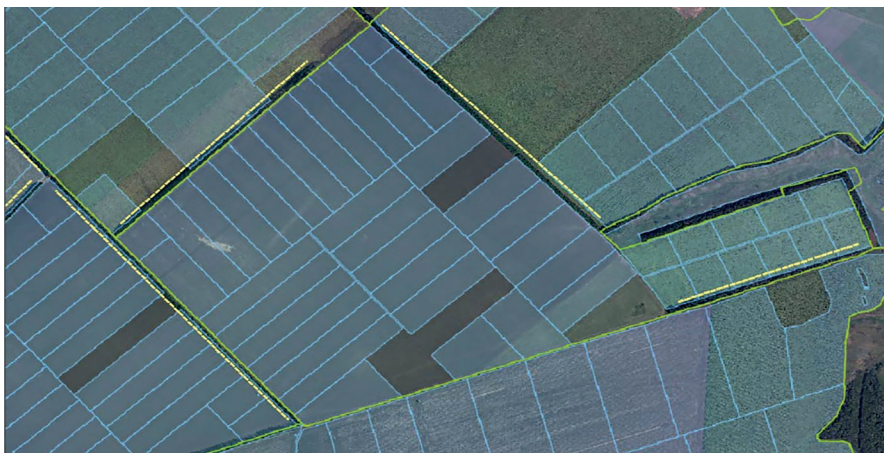
Законом України від 15 червня 2004 р. № 1776-IV як топографічні матеріали найбільшої топографічної точності (мал. 8).

- б. WEB-сервіси GoogleEarthPro для контролю сучасного стану та наявності лісосмуг (мал. 9).

Мал. 9. Демонстраційна територія на ресурсі Google Earth. ФАО, 2020

- в. Публічна кадастрова карта України — для контролю, чи не зайняте місце лісосмуги, що існувала, землевідведеннями (мал. 10).

Мал. 10. Демонстраційна територія на публічній кадастровій карті. ФАО, 2020

На основі вказаних матеріалів проводиться актуалізація ретроспективних карт. Додаються нові лісосмуги, яких не було на ретроспективній карті, а також ведеться облік лісосмуг, що були втрачені порівняно з ретроспективними матеріалами 90-х років минулого століття. Лісосмуги картуються у вигляді полігональних (а не лінійних) об'єктів, що в подальшому дасть можливість вести обрахунок метричних і площових характеристик лісосмуг (їх довжина, ширина і площа).

2.1.2 Агролісомеліоративне впорядкування

Згідно зі ст. 47 Лісового кодексу України, лісовпорядкування є обов'язковим на всій території України та ведеться державними лісовпорядними організаціями за єдиною системою в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері лісового господарства.

На даний момент, єдиною державною спеціалізованою службою в Україні, яка має право проводити усі види лісовпорядних робіт у лісовому фонді, є Українське державне проектне лісовпорядне виробниче об'єднання (далі ВО «Укрдержліспроєкт»), а основним нормативним документом, що регулює проведення таких робіт, є Інструкція з впорядкування лісового фонду України (далі Інструкція), ухвалена рішенням науково-технічної ради Державного комітету лісового господарства України, протокол № 2 від 30 жовтня–1 листопада 2006 р.

Зразки документів, необхідних для початку робіт з агролісомеліоративного впорядкування наведені в Додатках 3, 4, 5.

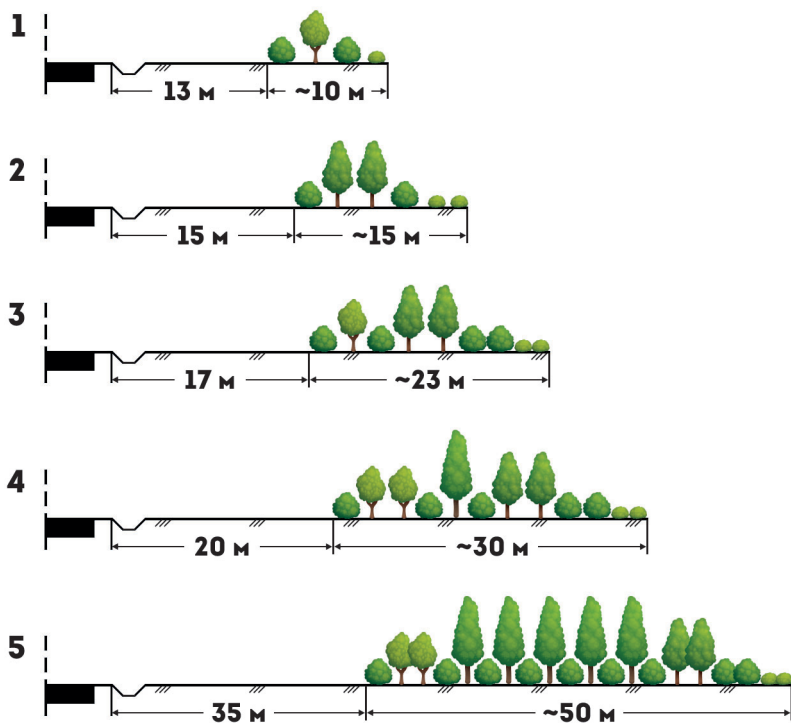
Під час інвентаризації лісосмуг проводяться такі види робіт:

- визначення меж земельних ділянок під лісосмугами з прив'язкою до географічних координат (з використанням землевпорядної інформації);
- визначення кількісних характеристик лісових смуг (ширина, довжина, площа, захисна висота, таксаційні характеристики насаджень);
- визначення якісних характеристик лісових смуг (видовий склад, наявність та характеристика підросту та підліску, визначення типу конструкції, визначення ажурності нижньої та верхньої частини профілю);

- визначення ґрунтових умов;
- визначення типу лісорослинних умов;
- виготовлення та затвердження технічної документації з інвентаризації земель, вкритих полезахисними лісовими смугами.

Відповідно до Настанов з лісомеліоративного впорядкування (2012 р.) та Інструкції з впорядкування лісового фонду України (2006 р.) і відповідних додатків до цієї інструкції, визначаються наступні показники інвентаризації лісосмуг:

1. Вид лісосмуги (захисного лісового насадження лінійного типу).
2. Номер лісосмуги.
3. Довжина лісосмуги (або виділу), м.
4. Ширина лісосмуги (або виділу), м.
5. Склад насадження (або схема змішування порід) (мал. 11.)

Мал. 11. Склад насадження (або схема змішування порід). © ФАО / Ольга Чумакова

6. Кількість рядів у лісосмузі.
7. Конструкція лісосмуги (табл. 1).

Таблиця 1. Характеристики конструкцій лісових смуг

Конструкція смуги	Характеристика вертикального профілю ПЛС за просвітами	Площа просвітів, %	
		між стовбурами	у кронах
Щільна	без просвітів по всьому профілю	0–10	0–10
Помірно ажурна	мало просвітів по всьому профілю	15–20	15–20
Ажурна	середня кількість просвітів по всьому профілю	25–35	25–35
Ажурно-продувна	багато просвітів поміж стовбурами і мало в кронах	60–70	15–30
Продувна	багато просвітів поміж стовбурами і відсутність просвітів у кронах	60–70	0–10

8. Оцінка правильності розміщення лісосмуги.
9. Пошкодженість дерев (%) та її приуроченість.
10. Лісорослинні умови, рельєф та ґрунти.
11. Наявність відкладень дрібнозему, його ширина, висота (м) і приуроченість (у Пн, Пд, З, Сх, ПнЗ, ПнСх, ПдЗ, ПдСх частинах смуги).
12. Головна деревна порода.
13. Вік лісосмуги (у роках для основної деревної породи).
14. Середня висота дерев у лісосмузі, м.
15. Середній діаметр дерев у лісосмузі, см.
16. Зімкнутість крон загальна і у рядах (у відносних одиницях).
17. Запас деревини та чагарників (м³)

18. Санітарний стан лісосмуги (за шкалою оцінки класів стану насаджень — 1, 2, 3) (табл. 2).

Таблиця 2. Шкала оцінки стану насаджень лісосмуг

Показники, що визначають стан насаджень		Класи стану (якості)		
		1	2	3
1. Відсоток здорових дерев від загальної		75 % і >	74–51 %	50–26 %
2. Кількість здорових дерев на 1 га за віковими періодами, тис. штук:				
2.1. На звичайних чорноземах	1	3.0	2.3	1.6
	2	1.7	1.3	0.9
	3	1.1	0.8	0.5
2.2. На південних чорноземах	1	2.5	1.9	1.3
	2	2.0	1.5	1.0
	3	1.0	0.7	0.5
2.3. На темно-каштанових і каштанових ґрунтах	1	2.0	1.5	1.0
	2	1.4	1.1	0.8
	3	0.8	0.6	0.4
2.4. На світло-каштанових ґрунтах	1	1.5	1.1	0.7
	2	1.1	0.8	0.5
	3	0.6	0.5	0.4

Примітки:

1. У мішаних насадженнях головна порода повинна складати не менше 50 % здорових дерев.
2. Насадження з наявністю здорових дерев 25 % і менше відносяться до загиблих.
3. До здорових відносяться дерева, які мають у кроні не більше 10 % сухих гілок.
4. Розподіл насаджень за віковими періодами: 1 — до утворення суцільного намету (молодняки), 2 — посиленого росту у висоту і за діаметром стовбура (середньовікові насадження), 3 — послаблення фізіологічних процесів (пристигаючі та стиглі насадження).

19. Лісівничо-меліоративна оцінка лісосмуги (за шкалою лісівничо-меліоративної оцінки насаджень) (табл. 3).

Таблиця 3. Шкала лісівничо-меліоративної оцінки лісосмуг

Особливості лісосмуг	Лісівничо-меліоративна оцінка
Стойкі насадження, оптимальні в даних лісорослинних умовах за складом порід, досягають найбільшої висоти, повністю відповідають своєму призначенню за станом, конструкцією і меліоративними якостями	6
Насадження оптимального складу порід, мають добрий ріст і загальний стан, але захисні якості яких виражені недостатньо. Вони потребують покращення конструкції або здійснення інших заходів для підвищення їхньої меліоративної ефективності	5
Насадження із задовільним складом порід, але мають слабкий або недостатньо добрий ріст через відсутність догляду, а також насадження з незадовільним складом порід, малостійкі, у яких захисні якості виражені недостатньо і для їхнього підвищення потрібна зміна конструкції і проведення систематичного лісівницького догляду	4
Захаращені, розладнані насадження, що відмирають через відсутність догляду, а також насадження з незадовільним складом порід, з незадовільними захисними якостями, що потребують часткової реконструкції з відновленням агротехнічного догляду	3
Відмираючі насадження будь-якого складу із суцільним або куртинним задернінням ґрунту. Пошкоджені худобою, повністю втратили свої захисні якості, потребують розкорчування та відновлення	2
Насадження незадовільного складу і стану, неправильно розміщені на місцевості, які не виконують захисної ролі і не підлягають відновленню	1

Усі дані заносять до польового журналу (Додаток 6).

2.2 Державна реєстрація земельних ділянок під полежащими лісовими смугами та реєстрація речових прав

2.2.1 Державна реєстрація земельних ділянок під полежащими лісовими смугами

Державну реєстрацію земельної ділянки здійснюють державні кадастрові реєстратори територіальних органів земельних ресурсів. Державні кадастрові реєстратори наділені широкими повноваженнями щодо проведення реєстрації земельних ділянок. Саме вони приймають рішення про державну реєстрацію земельної ділянки або рішення про відмову у такій реєстрації.

Державну реєстрацію здійснюють під час її формування за результатами складення документації із землеустрою після її погодження у встановленому порядку та до прийняття рішення про її затвердження органом державної влади або органом місцевого самоврядування (у разі, коли згідно із законом така документація підлягає затвердженню таким органом) шляхом відкриття Поземельної книги на таку земельну ділянку. Зразок рішення місцевої ради про затвердження технічної документації щодо проведення інвентаризації земель під полежащими лісосмугами, наведений в Додатку 7.

Послідовність проведення державної реєстрації земельної ділянки визначається Порядком ведення Державного земельного кадастру:

1. Подання державному кадастровому реєстратору заяви про державну реєстрацію земельної ділянки (Додаток 8).
Право на подання такої заяви мають:
 - особа, якій за рішенням органу виконавчої влади, органу місцевого самоврядування надано дозвіл на розроблення документації із землеустрою, що є підставою для формування земельної ділянки у разі її передачі у власність чи користування із земель державної чи комунальної власності, або уповноважена нею особа;
 - власник земельної ділянки, користувач земельної ділянки державної чи комунальної власності (у разі поділу чи об'єднання раніше сформованих земельних ділянок) або уповноважена ними особа;

- орган виконавчої влади, орган місцевого самоврядування (у разі формування земельних ділянок відповідно державної чи комунальної власності).

До заяви в обов'язковому порядку додаються:

- оригінал погодженої відповідно до законодавства документації із землеустрою, яка є підставою для формування земельної ділянки (разом з позитивним висновком державної експертизи землевпорядної документації у разі, коли така документація підлягає обов'язковій державній експертизі);
 - електронний документ, який містить відомості про результати робіт із землеустрою та оцінки земель і є підставою для внесення даних до Державного земельного кадастру;
 - документ, що підтверджує оплату послуг з державної реєстрації земельної ділянки.
2. Державний кадастровий реєстратор у момент надходження до нього заяви про державну реєстрацію земельної ділянки перевіряє:
- повноваження особи, що звернулася з такою заявою;
 - наявність повного пакета документів, необхідних для внесення відомостей (змін до них) до Державного земельного кадастру;
 - розташування об'єкта Державного земельного кадастру на території дії його повноважень;
 - придатність електронного документу для проведення його перевірки за допомогою програмного забезпечення Державного земельного кадастру.
3. У разі відповідності заяви разом з документами вимогам, визначеним законодавством, державний кадастровий реєстратор приймає заяву до розгляду по суті та обліковує її шляхом реєстрації у Державному земельному кадастрі з присвоєнням їй реєстраційного номера та фіксацією дати її реєстрації.

Заява реєструється в день її надходження в порядку черговості. Дата реєстрації заяви у Державному земельному кадастрі є датою її прийняття. Законодавством визначено строк проведення державної реєстрації земельної ділянки, який становить 14 календарних днів з дня реєстрації заяви.

4. Протягом визначеного строку державний кадастровий реєстратор опрацьовує подані документи і за результатами проведеної роботи здійснює державну реєстрацію земельної ділянки:
- за допомогою програмного забезпечення Державного земельного кадастру присвоює кадастровий номер земельній ділянці;
 - відкриває Поземельну книгу⁵ та вносить відомості до неї (крім відомостей про затвердження документації із землеустрою, на підставі якої здійснена державна реєстрація земельної ділянки, а також про власників, користувачів земельної ділянки);
 - робить позначку на титульному аркуші документації із землеустрою про проведення перевірки електронного документа та внесення відомостей до Державного земельного кадастру та повертає заявникові таку документацію.

Проставлення державним кадастровим реєстратором зазначеної позначки є підставою для передачі відповідної документації на затвердження органу державної влади або органу місцевого самоврядування (у разі, коли згідно із законом така документація підлягає затвердженню відповідним органом).

5. На підтвердження державної реєстрації земельної ділянки державний кадастровий реєстратор на безоплатній основі надає витяг з Державного земельного кадастру про земельну ділянку. Державний кадастровий реєстратор може приймати рішення про відмову у державній реєстрації земельної ділянки в разі:
- невідповідності поданих документів вимогам законодавства;
 - розташування в межах земельної ділянки, яку передбачається зареєструвати, іншої земельної ділянки або її частини;
 - розташування земельної ділянки на території дії повноважень іншого державного кадастрового реєстратора;
 - подання заявником документів не в повному обсязі.

⁵ Поземельна книга є документом Державного земельного кадастру, який містить такі відомості про земельну ділянку: кадастровий номер; площа; місцезнаходження (адміністративно-територіальна одиниця); склад угідь; цільове призначення (категорія земель, вид використання земельної ділянки в межах певної категорії земель); нормативна грошова оцінка; відомості про обмеження у використанні земельної ділянки; відомості про межі частини земельної ділянки, на яку поширюється дія сервітуту, договору суборенди земельної ділянки; кадастровий план земельної ділянки; дата державної реєстрації земельної ділянки; інформація про документацію із землеустрою, на підставі якої здійснена державна реєстрація земельної ділянки, а також внесені зміни до цих відомостей; інформація про власників (користувачів) земельної ділянки відповідно до даних про зареєстровані речові права у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно; дані про бонітування ґрунтів.

У таких випадках державний кадастровий реєстратор не пізніше наступного робочого дня з моменту прийняття рішення про відмову у внесенні відомостей (змін до них) до Державного земельного кадастру видає або надсилає рекомендованим листом з описом вкладення заявникові таке рішення.

2.2.2 Реєстрація речових прав

Державна реєстрація речових прав на нерухоме майно здійснюватиметься за принципом «єдиного вікна», який полягає у тому, що в одному органі будуть реєструватися всі права та обтяження на нерухоме майно, як на земельні ділянки, так і на об'єкти, розташовані на них.

Державна реєстрація прав проводиться в такому порядку:

- прийняття/отримання документів для державної реєстрації прав, формування та реєстрація заяви в базі даних заяв;
- виготовлення електронних копій документів, поданих для державної реєстрації прав, шляхом сканування (у разі подання документів у паперовій формі) та їх розміщення у Державному реєстрі прав;
- встановлення черговості розгляду заяв, зареєстрованих у базі даних заяв;
- перевірка документів та/або відомостей Державного реєстру прав, відомостей реєстрів (кадастрів), автоматизованих інформаційних систем на наявність підстав для зупинення розгляду заяви, зупинення державної реєстрації прав, відмови у проведенні державної реєстрації прав та прийняття відповідних рішень;
- прийняття рішення про державну реєстрацію прав (у разі відсутності підстав для зупинення розгляду заяви, зупинення державної реєстрації прав, відмови у проведенні державної реєстрації прав);
- відкриття розділу в Державному реєстрі прав та/або внесення до відкритого розділу або спеціального розділу Державного реєстру прав відповідних відомостей про речові права на нерухоме майно та їх обтяження, про об'єкти та суб'єкти цих прав;
- формування витягу з Державного реєстру прав про проведену державну реєстрацію прав для подальшого використання заявником;
- видача/отримання документів за результатом розгляду заяви.

2.3 Порядок передачі полезахисних лісових смуг у постійне користування, оренду

Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вирішення питання колективної власності на землю, удосконалення правил землекористування у масивах земель сільськогосподарського призначення, запобігання рейдерству та стимулювання зрошення в Україні» № 2498-VIII від 10.07.2018 р. (законопроект №6049-д від 26.12.2017 р.) відносить лісосмуги до земель сільськогосподарського призначення і врегульовує їх передачу в оренду. Громада може створити комунальне підприємство та закріпити лісосмуги у постійне користування.

Право постійного, тимчасового користування та оренди земель лісозахисної смуги реалізується за договором оренди. Передача по договору оренди здійснюється юридичним і фізичним особам на термін не менше ніж 7 років. Вибір орендаря відбувається поза процедурою земельних торгів. Зразок договору оренди наведений у Додатку 9.

На основі цього документу передаються в оренду земельні ділянки, на яких розміщені полезахисні лісові смуги. Договір має також містити умови щодо утримання та збереження таких смуг і забезпечення виконання ними функції агролісотехнічної меліорації. Правила утримання та збереження полезахисних лісових смуг, розташованих на землях сільськогосподарського призначення, встановлює Кабінет Міністрів України.

Правила утримання та збереження полезахисних лісових смуг, розташованих на землях сільськогосподарського призначення передбачені Проєктом постанови, розробленої Мінагрополітики «Про затвердження Правил утримання та збереження полезахисних лісових смуг, розташованих на землях сільськогосподарського призначення».

Правилами визначається процедура утримання та збереження полезахисних лісових смуг, розташованих на землях сільськогосподарського призначення, зокрема встановлюються:

- механізм і підстави для проведення заходів;
- показники характеристики лісомеліоративного стану насаджень залежно від виду, конструкції, вікового періоду, лісівничо-меліоративної оцінки;
- комплекс заходів поліпшення їх якісних показників, біологічної стійкості і меліоративної ефективності (зріджування в процесі рубок, догляду, рубки, пов'язані з реконструкцією, створення

(відновлення), агротехнічний догляд та доповнення, збереження від пожеж, незаконних рубок, пошкодження, ослаблення та іншого шкідливого впливу, захист від шкідників і хвороб);

- умови, що негативно впливають на збереження та використання пожезахисних лісових смуг.

2.4 Моделі управління пожезахисними лісовими смугами

З огляду на велику кількість варіантів трансформації прав власності, консолідація земель для забезпечення оптимальних агротехнічних режимів вирощування врожаю сільгоспприємствами, у тому числі земель під пожезахисними лісосмугами, має здійснюватися індивідуально в кожному окремому випадку на основі наведеної вище таблиці.

В умовах, які склалися в Україні, розпорядниками (власниками) пожезахисних лісосмуг можуть бути:

1. Органи місцевого самоврядування, державної влади, які мають право розпоряджатися.
2. Приватні землевласники (фермери, сільгоспприємства тощо)
3. Державні підприємства (Укравтодор, Укрзалізниця тощо).

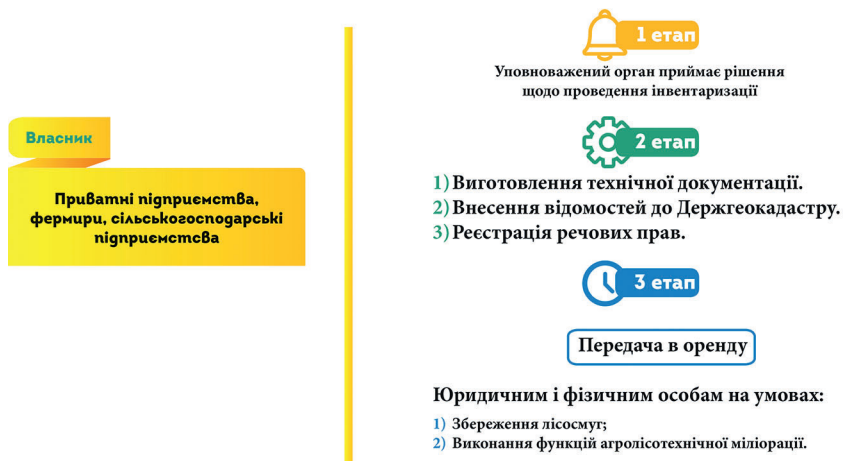
2.4.1 Модель 1

Мал. 12. Законодавча модель управління лісосмугами № 1. © ФАО / Ольга Чумакова
Примітка: відповідно до законодавства України уповноваженим органом, який приймає рішення про проведення інвентаризації, є місцева рада, на території якої розташована пожезахисна лісова смуга

2.4.2 Модель 2

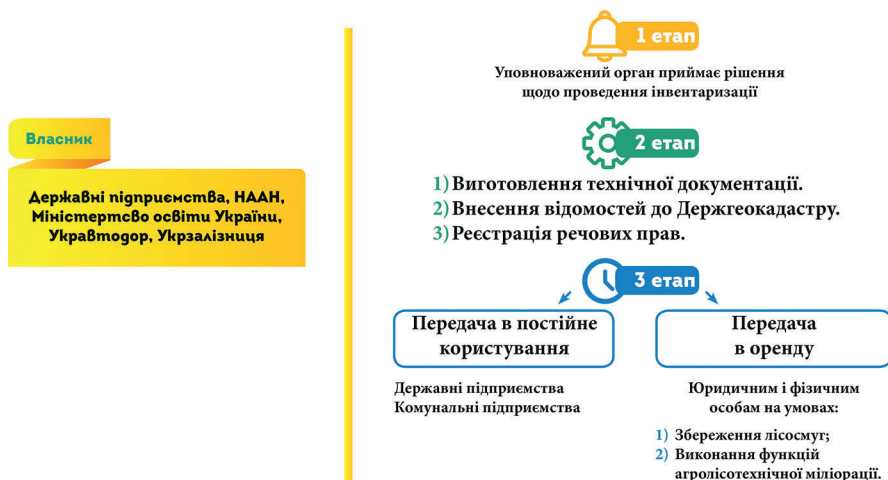
Законодавча модель по управлінню лісосмугами № 2

Мал. 13. Законодавча модель по управлінню лісосмугами № 2. © ФАО / Ольга Чумакова
Примітка: відповідно до законодавства України уповноваженим органом, який приймає рішення про проведення інвентаризації, є місцева рада, на території якої розташована полезахисна лісова смуга

2.4.3 Модель 3

Законодавча модель по управлінню лісосмугами № 3

Мал. 14. Законодавча модель по управлінню лісосмугами № 3. © ФАО / Ольга Чумакова

ЧАСТИНА 3. ПРОЄКТУВАННЯ ЛІСОСМУГ

Рекомендації щодо відновлення та заміни полезахисних лісових смуг

Лісові смуги, які втрачають свої захисно-меліоративні функції підлягають виправленню. Виправлення лісосмуг — це комплекс лісівничих та агротехнічних заходів, спрямованих на поліпшення стану або складу насаджень з метою посилення їх захисно-меліоративні функцій.

До здорових відносяться дерева, які мають у кроні не більше 10 % сухих гілок. У мішаних насадженнях головна порода повинна складати не менше 50 % здорових дерев, насадження з наявністю здорових дерев 25 % і менше відносяться до загиблих.

Відновлення лісових смуг проводиться з урахуванням їх поточного стану на основі оцінки перспектив відновлення захисно-меліоративних функцій. Лісосмуги, які були оцінені від 4 до 2 балів підлягають відновленню. У пристигаючих та стиглих насадженнях проводяться, головним чином, санітарні рубки з вирубкою хворих, сухих, усихаючих та пошкоджених дерев. В насадженнях пошкоджених до ступеню припинення росту, проводять суцільні рубки. Суцільні рубки з наступною заміною деревних та чагарникових порід рекомендуються для лісосмуг розладнаних, зріджених, біологічно не стійких, які втратили захисні властивості.

Залежно від стану, складу та віку лісосмуг, а також від обраних заходів, виправлення лісосмуг проводиться шляхом доповнення, ремонту, реконструкції, відновлення або заміни .

Доповнення лісосмуг

Доповнення — це відтворення в насадженні порід, що відпали на першому і другому році після садіння, виконується шляхом підсіву або підсаджування тих же порід.

Ремонт лісосмуг

Ремонт — це доповнення насаджень 3–5 річного віку. Під час ремонту деревця, що збереглися, зрубують (садять на пень) з метою запобігання їх пригнічуючого впливу на заново висаджені саджанці.

Реконструкція лісосмуг

Реконструкція — заміна складу деревних порід в насадженні з метою підвищення стійкості лісосмуги, покращення умов росту і поліпшення конструкції введених стійких і високорослих порід, а також здійснення лісокультурних заходів, що сприяють їх росту, а в загущених насадженнях — застосовують рубки догляду.

Відновлення або заміна лісосмуг

Відновлення або заміна лісосмуг — це повторне садіння (сівба) лісосмуг у заздалегідь підготовлений ґрунт на місцях, що залишилися після загиблих, викорчуваних насаджень, або поряд з тими, що будуть видалені.

До найбільш важливих аспектів, які потрібно враховувати при створенні лісових смуг відносяться:

- розміщення лісосмуг;
- конструкція лісосмуг;
- породний склад і схема змішування лісосмуг;
- схеми садіння/сіяння лісосмуг;
- агротехніка створення лісосмуг;
- формування структури лісосмуг.

Розміщення лісосмуг

Розміщення лісосмуг визначається ґрунтово-кліматичними умовами та особливостями організації території господарства. Розміщення полезахисних лісосмуг залежить від напрямку вітру.

Смуги поділяють на основні (повздовжні) та допоміжні (поперечні). Основні смуги розміщують паралельно одна одній та перпендикулярно до пануючих вітрів. Відстань дорівнює 30 Н смуги, якої вона досягне в віці 30 років. З урахуванням цього, відстань на південних чорноземах 450 м, темно-каштанових ґрунтах — 400 м, каштаново-солонцюватих — 300 м. Допоміжні смуги, які послаблюють вітри інших напрямків, розміщують перпендикулярно до основних, відстань між ними не повинна перевищувати 2 000 м.

Конструкція лісосмуг

Вітрозахисна дія лісових смуг знаходиться у великій залежності від конструкції лісових смуг. Продувні лісові смуги рекомендуються в основному для районів з холодною і сніжною зимою, а також для

районів із зимовими відлигами; ажурна конструкція для районів сухостепу, схильних до пилових бур, з непостійним сніговим покривом; ажурно-продувні лісові смуги — тільки для районів із сильними хуртовинами і великими снігопадами.

У південних районах найбільш доцільно створювати смуги ажурної конструкції. Складаються з головних та супутніх порід з домішкою в крайні ряди чагарникових порід. Чагарники затримують підстилку, сніг, витісняють бур'яни. Цим вони сприяють стійкості смуг. Наявність наскрізних просвітів по всьому профілю смуги регулюється підбором головних та супутніх порід і рубками догляду.

Для забезпечення належної продувності смуг ширина їх повинна бути обмеженою — 7–15 м. Це 3–5 рядів дерев. Допоміжні смуги влаштовують вужчими, ніж основні.

Породний склад і схема змішування лісосмуг

При проектуванні дуже важливо правильно встановити конструкцію полезахисних смуг, підібрати асортимент деревних і чагарникових порід і скласти схему їх змішування. Під час створення лісосмуг треба враховувати взаємовідносини між породами дерев, що формують конструкцію лісосмуги. Лісові породи в залежності від лісівничо-меліоративної ролі у насадженні поділяють на головні, супутні і чагарникові. До головних відносяться породи, що виконують основну захисну роль і утворюють верхній ярус насадження. До супутніх відносять породи, що виконують допоміжну роль. Чагарники в насадженні виконують ґрунтозахисну роль, сприяють снігонакопиченню та підвищенню родючості ґрунтів. Деревні та чагарникові породи, які рекомендовані для створення полезахисних лісосмуг, наведені в табл. 4.

Лісосмуги доцільно створювати змішаними — такі насадження характеризуються кращим ростом і більш високою біологічною стійкістю порівняно з простими за складом насадженнями. Схеми змішування повинні враховувати біологічні особливості деревних порід, від цього залежить максимальна захисна висота, формування першого ярусу. Найбільш стійкими і ефективними є змішані за складом двох-трьох ярусні насадження, створені за деревно-тіньовим або деревно-чагарниковим типом з участю високорослих чагарників.

До головних порід (дуба, акації, берези, гледичії тощо), які є найбільш високими і відіграють вітроломну роль, домішують супутні породи (клен, липа, груша, в'яз, яблуня, граб тощо). Обов'язково висаджують чагарникові породи (20–30 % від посадкових місць).

Таблиця 4. Деревні та чагарникові породи, які рекомендовані для створення полежахисних лісосуэг¹⁰

Природні зони, типи ґрунтів	Види		
	головні	супутні	чагарники
Лісостеп; сірі лісові, опідзолені та потужні чорноземи	<i>Alnus incana</i> , <i>Betula pendula</i> , <i>Juglans regia</i> , <i>Juglans nigra</i> , <i>Larix decidua</i> , <i>Pinus sylvestris</i> , <i>Populus sp.</i> , <i>Picea abies</i> , <i>Quercus robur</i> , <i>Robinia pseudoacacia</i> , <i>Salix alba</i>	<i>Armeniaca vulgaris</i> , <i>Acer platanoides</i> , <i>Acer campestre</i> , <i>Carpinus betulus</i> , <i>Fraxinus excelsior</i> , <i>Malus sp.</i> , <i>Morus alba</i> , <i>Padus serotina</i> , <i>Prunus avium</i> , <i>Pyrus sp.</i> , <i>Sorbus aucuparia</i> , <i>Sorbus torminalis</i> , <i>Tilia cordata</i>	<i>Amelanchier ovalis</i> , <i>Acer tataricum</i> , <i>Chaenomeles japonica</i> , <i>Cotoneaster coggygia</i> , <i>Cotoneaster lucidus</i> , <i>Crataegus monogyna</i> , <i>Ligustrum vulgare</i> , <i>Prunus spinosa</i> , <i>Sambucus sp.</i> , <i>Swida alba</i> , <i>Viburnum lantana</i> , <i>Viburnum opulus</i>
Степ; чорноземи звичайні	<i>Betula pendula</i> , <i>Gleditsia triacanthos</i> , <i>Juglans regia</i> , <i>Juglans nigra</i> , <i>Pinus sylvestris</i> , <i>Pinus pallasiana</i> , <i>Pinus nigra</i> , <i>Populus sp.</i> , <i>Quercus robur</i> , <i>Robinia pseudoacacia</i> , <i>Salix alba</i> , <i>Ulmus parvifolia</i>	<i>Armeniaca vulgaris</i> , <i>Acer platanoides</i> , <i>Acer campestre</i> , <i>Carpinus betulus</i> , <i>Fraxinus excelsior</i> , <i>Fraxinus lanceolata</i> , <i>Malus sp.</i> , <i>Morus alba</i> , <i>Padus serotina</i> , <i>Prunus avium</i> , <i>Pyrus sp.</i> , <i>Tilia cordata</i> , <i>Ulmus minor</i>	<i>Amelanchier ovalis</i> , <i>Acer tataricum</i> , <i>Caragana arborescens</i> , <i>Chaenomeles japonica</i> , <i>Corylus avellana</i> , <i>Cotinus coggygia</i> , <i>Cotoneaster lucidus</i> , <i>Elaeagnus angustifolia</i> , <i>Hippophae rhamnoides</i> , <i>Ligustrum vulgare</i> , <i>Mahonia aquifolium</i> , <i>Ribes aureum</i> , <i>Sambucus nigra</i> , <i>Viburnum lantana</i> , <i>Viburnum opulus</i>
Степ; темно-каштанові	<i>Gleditsia triacanthos</i> , <i>Juglans nigra</i> , <i>Juglans regia</i> , <i>Populus sp.</i> , <i>Quercus robur</i> , <i>Pinus pallasiana</i> , <i>Pinus nigra</i> , <i>Robinia pseudoacacia</i> , <i>Salix alba</i> , <i>Ulmus parvifolia</i>	<i>Armeniaca vulgaris</i> , <i>Acer campestre</i> , <i>Acer platanoides</i> , <i>Malus sp.</i> , <i>Morus alba</i> , <i>Pyrus communis</i> , <i>Pyrus sp.</i> , <i>Styphnolobium japonicum</i>	<i>Acer tataricum</i> , <i>Chaenomeles japonica</i> , <i>Cotoneaster lucidus</i> , <i>Elaeagnus angustifolia</i> , <i>Ligustrum vulgare</i> , <i>Prunus mahaleb</i> , <i>Ribes aureum</i> , <i>Tamarix</i>
Степ; каштаново-солонцюваті	<i>Fraxinus lanceolata</i> , <i>Gleditsia triacanthos</i> , <i>Populus sp.</i> , <i>Ulmus parvifolia</i>	<i>Pyrus communis</i> , <i>Elaeagnus angustifolia</i>	<i>Chaenomeles japonica</i> , <i>Prunus mahaleb</i> , <i>Tamarix</i>
Степ; піщані та супіщані	<i>Pinus sylvestris</i> , <i>Pinus pallasiana</i> , <i>Robinia pseudoacacia</i>		

¹⁰ ФАО. 2019. Рекомендації щодо створення, відновлення, реконструкції та утримання полежахисних лісових смуг у степовій та лісостеповій зонах України. Київ, Україна (посилання: <http://www.fao.org/3/ca7033uk/ca7033uk.pdf>)

Схеми садіння/сіяння лісосуг

Смуги доцільно створювати за деревно-тіньовим типом, коли у якості головної породи виступає дуб звичайний з супутніми щільнокронними породами (клен гостролистий, польовий, груша звичайна). Як головна, так і супутні породи вводяться, як правило, чистими рядами, або подеревним змішуванням з супутньою породою і чагарниками. Головну породу дуб звичайний висівають рядково-лунковим способом з розміщенням лунок через 0.7 м, або стрічковим по 4–5 жолудів на 1 погонний метр. Сіянци розміщують через 0.7 м. Супутні породи і чагарники розміщують через 1.0–1.5 м. Ширина міжрядь 2.5–3.0 м.

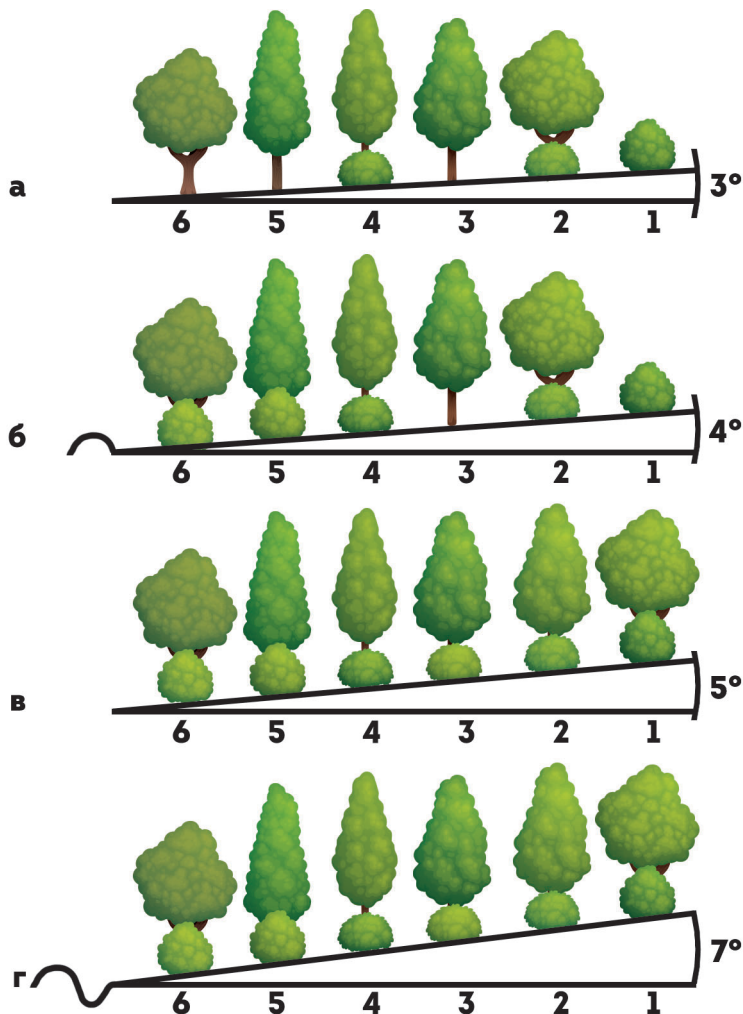
Створюючи лісосуми, важливо визначити відстані між рядами і деревами в ряду. Від цього залежить кількість садивних місць на 1 га. Швидкорослі породи слід висаджувати не так густо, як повільнорослі. Залежно від ґрунтово-кліматичних умов, ширина міжрядь на чорноземах — 3 м, на темно-каштанових і каштанових — 3–4 м. Така відстань забезпечує механізований обробіток міжрядь. Відстань між деревами в ряду має становити 1–1.5 м.

Під час формування схем змішування стокорегулювальних лісових смуг враховують такі положення (мал. 15):

- лісові смуги проєктуються, як правило, 5–6-рядними, рідше — із 4-х рядів;
- насадження створюються складними за формою і мішаними за складом з участю головних, супутніх і кущових порід;
- основною головною породою в умовах Полісся, Лісостепу і чорноземного Степу на незмитих і слабозмитих ґрунтах є дуб звичайний; на сильно- і дуже сильнозмитих, а також на каштанових ґрунтах Степу як головні породи використовують березу повислу, гледичію звичайну, робінію псевдоакацію з участю супутніх порід;
- як супутні породи використовують липу дрібнолисту, клен гостролистий і польовий, яблуню лісову, грушу звичайну та інші відповідно до ґрунтово-кліматичних умов. Із кущових порід вводять айву японську, бузину чорну, клен татарський, кизильник блискучий, ліщину звичайну, маслинку вузьколисту, обліпиху крушиноподібну, свидину білу, скумпію шкірясту, смородину золотисту тощо;
- головна порода вводиться, як правило, в середні ряди, а супутні та кущові (особливо плодові) — в крайні; за необхідності насичення

насадження кущовими породами, їх вводять разом із супутньою або головною породою в один із середніх рядів.

Приклади схем змішування стокорегулювальних лісових смуг наведено на малюнку 15.

Мал. 15. Схеми змішування стокорегулювальних лісових смуг звичайних (а, в) і посилених простими гідроспурдами (б, г)¹¹. © ФАО / Ольга Чумакова

¹¹ Методичні розробки до лабораторних занять з курсу «Лісова меліорація». Уклад.: А. М. Солоненко, О. Г. Брен. Мелітополь, 2016. 81 с.

Агротехніка створення лісосмуг

Підготовка ґрунту під насадження проводиться за системою чорного пару з глибиною оранки до 27 см та поглибленням до 35–40 см орного шару. Рекомендується весняний посів жолудів з неодноразовим (через 3–4 роки) введенням супутніх порід 1–2-річними сіянцями при схемі посадки 2.5–3.0 x 0.7 м для полезахисних смуг та 1.5–2.0 x 0.7 м — для прибалково-прияружних. Одним зі способів створення рекомендується модифікований «коридорний» — три внутрішні ряди дуба звичайного, два узлісних — супутня порода. Полезахисні смуги створюються 5–7-рядні шириною до 12 м. До змикання насаджень необхідно проводити догляд за ґрунтом в рядах та міжряддях і доповнення.

Підготовку ґрунту під лісосмуги здійснюють один раз на багато десятиріч. Від її якості залежить приживаність і ріст дерев. Особливу увагу приділяють глибині обробітку ґрунту.

Обробіток проводять за системою чорного або раннього пару.

Зораний восени на зяб ґрунт боронують. До настання морозів проводять кілька культивацій — це знищує бур'яни і підтримує ґрунт у розпушеному стані. Влітку наступного року проводять культивації від 14 до 6 см. Восени проводиться обробіток пару плугами без полиць на глибину 35–40 см. Потім вирівнюють і навесні проводять передпосадковий обробіток ґрунту.

На південних солонцюватих чорноземах, темно-каштанових і каштанових ґрунтах обов'язкова плантажна оранка.

Лісосмуги краще створювати навесні, відразу після відтавання ґрунту, до розпускання бруньок у садивного матеріалу. Восени дерева садять під час масового листопаду за 3–4 тижні до замерзання ґрунту.

Першим заходом догляду є суцільне боронування в міжряддях до змикання культур. У перший рік проводять 4–5 доглядів, на другий — 3–4 тощо. У подальшому — пошарова культивація від 6 до 14 см.

У міру змикання крон догляд припиняється, застосовують у подальшому рубки догляду для формування бажаної конструкції.

Формування структури лісосмуг

У смугових полезахисних насадженнях система догляду має бути спрямована на формування відповідної горизонтальної та вертикальної структури деревостану. Перші лісівничі догляди проводяться у 3–4-річному віці після створення лісосмуги з метою зріджування дерев дуба, а в 5–8-річному віці з метою зрідження дерев

дуба та створення оптимальних умов для його розвитку. Рубки мають бути слабкими або помірними, зімкнутість намету в підтримується у межах 0.9–1.0 м. З метою формування продувної конструкції подальший догляд у період розвитку деревостану має бути спрямований на підтримання оптимальної кількості стовбурів та на цілеспрямоване формування крони, що забезпечить ажурність у нижній частині профілю близько 60 %, у верхній не більше 10 %. При цьому у віці 10, 20, 30, 40, 50, 70 та 90 років необхідно мати відповідно 5.0, 3.7, 2.4, 1.8, 1.5, 1.2 та 0.6 тис. дерев дуба на гектарі.

Для дерев крайніх рядів використовується спосіб обмеження крон методом високої контурної обрізки з метою зменшення щільності у нижній частині профілю та створення умов для пересування сільськогосподарської техніки. Висота обрізки в першому віковому періоді (до 8–10 років) досягає 1.0–1.5 м, в другому (з 8–10 до 30–40 років) поступово підвищується з 1.5 до 4.0 м, у третьому (з 30–40 до 90 років) — в межах 4.0–5.0 м та повторюється в молодих насадженнях з періодичністю в 5 років, середньовікових деревно-чагарникового типу 5–6 років, деревно-тіньового 7–8 років. При цьому чагарники вирубуються.

Для смуг зі складним узліссям, яке перевищує половину ширини міжрядь, рекомендується видалення понаднормативних дерев.

ЧАСТИНА 4. ПРИКЛАДИ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ПОЛЕЗАХИСНИХ ЛІСОВИХ СМУГ

При економічній оцінці ефективності полезахисних насаджень порівнюють витрати з прибутками.

Витрати включають:

- вартість створення лісосмуг;
- проведення рубок догляду;
- вартість продукції, яку можна було б отримати з площі, зайнятої лісосмугами.

Прибутки складаються з вартості додаткової продукції, що отримують щорічно (врожайність підвищується за досягнення лісосмугою 3–5 років), а також вартості деревини від рубок, плодів та ягід, що збирають у лісосмугах.

З роками прибутки зростають. Розрахунки здійснюють за роками з урахуванням зростання висоти лісосмуг. Вони свідчать про те, що лісосмуги окупаються в 8–10 річному віці.

Використання лісосмуги як джерела біоенергетичної сировини

Деревина традиційно широко застосовується в Україні для енергетичних потреб. Полезахисні лісові смуги нагально потребують реконструкції (санітарні рубки, рубки догляду) і відновлення (насадження нових плантацій). Завдяки виконанню таких робіт можна додатково отримувати до 1 млн т у. п./рік деревного палива. Деревина у ПЗЛС України є, переважно, низькосортною (до 90 % і більше), тому біомасу, отриману в ході санітарних рубок та рубок догляду, можна майже повністю застосувати на потреби енергетики, не порушуючи критеріїв сталого розвитку.

Для реалізації проєктів з реконструкції та відновлення ПЗЛС, отримання деревного палива шляхом впорядкування інших захисних насаджень, а також заготівлі сухостою необхідна можливість участі приватних компаній, які будуть здатні залучити відповідні матеріальні та фінансові ресурси. Для цього потрібно зробити ряд змін та

доповнень до чинного законодавства України. Ці зміни мають врегулювати ряд важливих питань, у тому числі:

- забезпечення можливості довгострокової оренди ПЗЛС та інших захисних лісонасаджень приватними компаніями;
- забезпечення можливості доступу приватного бізнесу до сухоюстю та порубкових залишків¹².

Можливість заготівлі лікарської сировини в полезахисних лісових смугах

Україна має високий потенціал вирощування лікарських рослин, оскільки має сприятливі ґрунтово-кліматичні умови для отримання лікарської сировини з великим вмістом діючих речовин. Це робить вітчизняну продукцію конкурентною не лише на вітчизняному, а й на зарубіжному ринках. Ємність ринку лікарських рослин України оцінюється в 500–600 млн грн/рік. Найбільше лікарських трав експортується до Польщі, Німеччини і Болгарії.

Серед культур для експорту перспективними є липовий цвіт, квіти та ягоди бузини, лист кропиви, корінь лопуха, корінь і трава ехінацеї, ягоди обліпихи, лист берези, лист мати-й-мачухи, лист подорожника. Усі ці рослини успішно можуть рости в полезахисних лісових смугах. Їхня заготівля не погіршує стан насаджень та не впливає на меліоративні функції лісосмуги. Крім того, варійований попит на певні види лікарських рослин та сезонність заготівлі дають перевагу для невеликих господарств, які можуть брати в оренду полезахисні лісові смуги саме для здійснення такої діяльності.

Проблемою, яка впливає на ціну експорту, є відсутність в українських виробників певних документів, таких як сертифікати НАССР, USDA NOP, EU Organic Standard та інші.

Вирощування грибів

Наукові дослідження показали, що дерева в симбіозі з грибами ростуть набагато швидше, ніж ті, у корінні яких відсутня грибна мікориза. Дерево одержує від гриба додаткову вологу й мінеральні солі, гриб від дерева – готове харчування. Для багатьох грибів симбіоз необхідний, оскільки їхнє плодове тіло утвориться тільки в контакті гіфів з коріннями дерева.

¹² Желєзна Т. А., Баштовий А. І., Гелетуха Г. Г. Аналіз можливості отримання деревного палива з додаткових джерел в Україні. Пром. теплотехника, 2016, т. 38, № 4. С. 71-77.

Деякі види грибів пов'язані з кореневою системою певних видів листяних або хвойних дерев. Наприклад, білий гриб утворює мікоризу з дубом, грабом, буком, березою, сосною, ялиною.

Лисички¹³

Вирощування лисичок — процес реальний, але не настільки інтенсивний і керований, як у гливи та шампінйонів. Обмеження в культивуванні пов'язані з особливою будовою грибниці. Лисички формують мікоризу з кореневою системою сосни, ялини, дуба, бука. Такі сусіди, причому досить дорослі, з розвиненими коренями — обов'язкова умова проростання і розвитку жовто-помаранчевої колонії. Саме тому промислове вирощування лисичок, формування їх врожаїв в теплиці можна уявити хіба що теоретично.

Білі гриби

Вирощування білих грибів в промислових масштабах може стати прибутковою справою. Необхідно лише створити комфортні умови для вирощування і вчасно проводити підгодівлю. Боровик, або білий гриб, виділяється серед родичів своїми розмірами, наявністю поживних речовин, низькою калорійністю. Тому попит на товарному ринку виправдовує витрачені кошти і зусилля.

Для виробництва білих грибів використовують 2 способи вирощування в промислових масштабах. Для екстенсивного способу набувають невелику лісову ділянку, тому що в природному середовищі боровики без присутності дерев ростуть дрібними. Далі підбирають готові грибниці, розсаджують на ділянці. Недолік вирощування полягає в сезонному зборі врожаю. Також розмір врожаю залежить від кліматичних умов. При цьому екстенсивний спосіб вирощування у великих масштабах не вимагає великих грошових витрат. Для підгодівлі використовують дрібні тирсу, стару кору дерев.

Трюфелі¹⁴

Трюфелі — делікатес, яким захоплюються гурмани з усього світу. Незвичайний смак і складність культивування роблять ці гриби рідкісним і цінним продуктом, вирощування якого обіцяє пристойний прибуток.

¹³ Опис вирощування лисичок в домашніх умовах. URL: <https://pan-gospodar.com.ua/vyrashhivanie/yak-viroschuyut-lisichki-v-promislovih-masshtabah.html> (Дата звернення: 30.03.2020 р.)

¹⁴ Секрети вирощування трюфелів в домашніх умовах. URL: <https://sad.net.ua/sekreti-vyroshhivannya-tryufeliv-v-domashnih-umovah/> (Дата звернення: 30.03.2020 р.)

Природно в Україні ростуть трюфелі у дубових, дубово-грабових лісах, або у розріджених лісових насадженнях від Закарпаття до Вінничини. Найчастіше поодинці або групами з 2–7 плодкових тіл на глибині до 30 сантиметрів. Загалом, ґрунтово-кліматичні умови України сприятливі для культивування трюфелів.

Найкраще трюфель росте на висоті над рівнем моря 250–1100 метрів, на багатих ґрунтах. В полезахисних лісових смугах чорний Перигорський трюфель може успішно рости в симбіозі з фундуком. Таким чином, є можливість зберегти не тільки трюфелі, але і високий урожай горіхів.

Тривалість дозрівання культури і певні труднощі при вирощуванні не дають можливості отримати швидкий прибуток. Тим не менш, дохід може скласти майже 300 % від суми вкладу. На ринку трюфелі користуються незмінним попитом останні 20 років. У даний час середня ціна за 1 кг гриба становить 15 тисяч грн. Враховуючи тенденції розвитку сучасної ресторанної кухні, вирощування трюфелів здатне стати не тільки вигідним, але і модним бізнесом.

Вирощування волоських горіхів¹⁵

Сади волоського горіха варто закладати у формі чистопородних лісосмуг — це дасть деревам достатньо світла і дозволить раціонально використовувати землю.

Державний стандарт на садивний матеріал волоського горіха передбачає використання для створення насаджень щеплених саджанців і сіянців. Закладання насаджень сіянцями або й горіхами має безпосередню перевагу завдяки низькій собівартості, тоді як вартість щеплених саджанців лягає на власника плантації тягарем, аж доки насадження не почнуть приносити прибуток. Але враховуючи те, що щеплені дерева починають раніше плодоносити, пізній вступ в плодоношення сіянців горіхівників не надихає. Сіянцям, на відміну від вегетативно розмноженого матеріалу, притаманне явище ювенільності. Поки рослина у своєму життєвому циклі не пройде цю фазу, вона не почне цвісти. Сіянці звичайного волоського горіха починають квітнути зазвичай на 8–10 рік життя, а то й пізніше. Натомість існують скороплідні форми (*Juglans regia* var. *preparturiens*), яким притаманна неотенія, тобто здатність плодоносити у молодому віці. Мають місце випадки утворення квіток у таких сіянців уже на

¹⁵ Меженський В. Садимо горіх. Журнал «Садівництво по-українськи», серпень 2018 року. URL: <https://agrotimes.ua/article/sadimo-gorih/> (Дата звернення: 25.03.2020 р.)

шостому місяці життя. Сіянци скороплідних форм позбавлені тривалого ювенільного періоду звичайних сіянців, тому на їхній основі можна отримати дешевий садивний матеріал, який рано плодоноситиме.

Виробники садивного матеріалу повинні проходити сертифікацію і відпускати товар із сортовим свідоцтвом (для сортів), карантинним сертифікатом та сертифікатом відповідності. Якість садивного матеріалу волоського горіха визначається ДСТУ 4780:2007 (табл. 11). Він може бути класу А (оздоровленим) та класу Б (перевіреном на віруси). Державний стандарт, розроблений 2007 року, враховує можливість вирощування саджанців із закритою кореневою системою. Перевагою таких саджанців є їх висока приживлюваність і можливість закладати ними сади протягом усього періоду вегетації. Щодо саджанців із відкритою кореневою системою, то стандарт вимагає, аби садивний матеріал був позбавлений листків, не був підсушений, й не мав механічних й інших пошкоджень, які б заважали нормальній приживлюваності рослин після садіння.

Плантації щепленого горіха варто розміщувати у регіонах, які кліматом подібні до місцевостей, де добиралися та успішно пройшли випробовування зареєстровані сорти. Звісно, розмножувати щепленням можна й місцеві форми, що не занесені до Державного реєстру сортів, але за такі саджанці не можна отримати відшкодування. Цей фінансовий бік питання у багатьох випадках буде вирішальним, бо капітальні витрати на закладання нових насаджень є значними.

Для раціонального використання земельної площі волоський горіх варто вводити у чистопородні садові полезахисні лісосмуги, висаджуючи дерева стрічкою на відстані 10 м одне від одного, або у дві стрічки з міжряддям до 8 м. Так само створюють придорожні лісосмуги, де деревам не загрожує затінення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барвінський А. В., Тихенко Р. В. Оцінка і прогноз якості земель. К.: Медінформ, 2015. 642 с.
2. Гладун Г. Б. Захисні лісові насадження: проектування, вирощування, впорядкування / Г. Б. Гладун, М. Є. Трофименко, М. А. Лохматов. – Харків: Нове слово. – 2005 . – 390 с.
3. Гоч В. С., Бабушко С. В. Основи меліорації і ландшафтознавства. Електронний підручник. URL: http://www.shevchenkove.org.ua/person_syte/Goch/Dosvid/Електронний%20посіб%20Основи%20меліорації/Тема6.3.htm (Дата звернення: 12.03.2020 р.)
4. Довідник з агролісомеліорації / за ред. П. С. Пастернака. – друге видання, перероблене і доповнене. – К.: Урожай. – 1988 р. – 288 с.
5. Желєзна Т. А., Баштовий А. І., Гелетуша Г. Г. Аналіз можливості отримання деревного палива з додаткових джерел в Україні. Пром. теплотехника, 2016, т. 38, №4. С. 71-77.
6. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#n1732> (Дата звернення: 17.03.2020 р.).
7. Інструкція з впорядкування лісового фонду України. Польові роботи. – Ірпінь, 2006. – 74 с.
8. Малюга В. М., Дударець С. М. Особливості лісомеліоративного впорядкування захисних лісових насаджень лінійного типу. Науковий вісник НУБіП України: серія «Лісівництво та декоративне садівництво». – 2013. – С. 254-260.
9. Меженський В. Садимо горіх. Журнал «Садівництво по-українськи», серпень 2018 року. URL: <https://agrotimes.ua/article/sadimo-gorih/> (Дата звернення 25.03.2020 р.)
10. Методичні розробки до лабораторних занять з курсу «Лісова меліорація». Уклад.: А. М. Солоненко, О. Г. Брен. Мелітополь, 2016. 81 с.
11. Настанови з лісомеліоративного впорядкування захисних лісових насаджень лінійного типу та розташованих у смугах відведення каналів, залізниць, автомобільних доріг / [В. Ю. Юхновський, В. М. Малюга, С. М. Дударець та ін.]. – К. : Компринт, 2012. – 38 с.

12. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12> (Дата звернення: 17.03.2020 р.).
13. Опис вирощування лисичок в домашніх умовах. URL: <https://pan-gospodar.com.ua/vyrashhivanie/yak-viroschuyut-lisichki-v-promislovi-h-masshtabah.html> (Дата звернення: 30.03.2020 р.).
14. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення інвентаризації земель та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України» від 23 травня 2012 р. № 513. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/476-2019-%D0%BF> (Дата звернення: 3.04.2020 р.).
15. Про ратифікацію «Угоди про позику (Проєкт «Видача державних актів на право власності на землю у сільській місцевості та розвиток системи кадастру») між Україною та Міжнародним банком реконструкції та розвитку»: Закон України від 15 червня 2004 р. № 1776-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1776-15> (Дата звернення: 19.03.2020 р.).
16. Про затвердження Порядку поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 травня 2007 року № 733 (у редакції від 30 жовтня 2013 року). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/733-2007-%D0%BF> (Дата звернення: 28.03.2020 р.).
17. Рекомендації щодо покращення стану та підвищення меліоративної ефективності захисних лісових насаджень різного цільового призначення. Харків: УкрНДІЛГА. – 2010. – 120 с.
18. Рекомендації щодо принципів застосування лісових меліорацій на ландшафтно-екологічній основі. Харків: УкрНДІЛГА. – 2005. – 33 с.
19. Рекомендації щодо створення, відновлення, реконструкції та утримання полезахисних лісових смуг у степовій та лісостеповій зонах України. FAO of the UN/GEF. – 2019. – 4 с.
20. Секрети вирощування трюфелів в домашніх умовах. URL: <https://sad.net.ua/sekrety-vyroshhuvannya-tryufeliv-v-domashnih-umovah/> (Дата звернення: 30.03.2020 р.).
21. Соваков О. В. Конструктивні особливості і меліоративна ефективність полезахисних лісових смуг. URL: http://nd.nubip.edu.ua/2014_3/29.pdf (Дата звернення: 29.03.2020 р.).

22. Черкасова Е. Результаты камеральной инвентаризации защитных лесных полос в Республике Адыгея / Е. Черкасова., К. Кобяков, Д. Липилин // Устойчивое лесопользование 2018. – № 4 (56). – С.12-20.
23. Chaturvedi, Om Prakash & Rizvi, Raza & Handa, A.K.. (2017). Role of Geospatial Technologies in Agroforestry Research and Development. Agriculture Today.
24. Hubert de Foresta, Eduardo Somarriba, August Temu, Désirée Boulanger, Hélène Feuilly and Michelle Gauthier. 2013. Towards the Assessment of Trees Outside Forests. Resources Assessment Working Paper 183. FAO Rome.
25. Lindsay Czerepowicz, 2011. Exploring satellite image analysis methods for characterizing Canterbury shelterbelts, and the application to carbon modelling. Lincoln University (2011). – 159 p.
26. Perry C. H., Woodall C. W. and Schoeneberger M. M. 2005. Inventorying trees in agricultural landscapes: towards an accounting of working trees. In: Brooks K. N. and Ffolliott P. F. (eds) Moving Agroforestry into the Mainstream. Proc. 9th N. Am. Agroforest. Conf., Rochester, MN. 12-15 June 2005 [CD-ROM]. Dept. Forest Resources, Univ. Minnesota, St. Paul, MN, 12 p.
27. Sebastian Schnell & Christoph Kleinn & Göran Ståhl, 2015. Monitoring trees outside forests: a review. Environ Monit Assess (2015) 187: 600 DOI 10.1007/s10661-015-4817-7.
28. Thuan V. Ha, Beyhan Y. Amichev, Kenneth W. Belcher, Murray J. Bentham, Suren N. Kulshreshtha, Colin P. Laroque & Ken C.J. Van Rees (2019) Shelterbelt Agroforestry Systems Inventory and Removal Analyzed by Object-based Classification of Satellite Data in Saskatchewan, Canada, Canadian Journal of Remote Sensing, 45:2, 246-263, DOI: 10.1080/07038992.2018.1540297.
29. Training manual on inventory of trees outside forests (TOF). FAO. – 2003, URL: <http://www.fao.org/3/AC840E/AC840E00.htm#TOC>.
30. Understanding the Contribution of Agroforestry to Landscape Resilience in Europe: how can policy foster agroforestry towards climate change adaptation / Workshop report. – 9-10 October 2018. – Budapest. – 2018. 35 p.

Додаток 1

Нормативно-правова база у сфері управління поєззахисними лісовими смугами

1. Конституція України від 28 червня 1996 р.
2. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року № 2768-III.
3. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 року № 3852-XII.
4. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 5 лютого 2015 року № 157-VIII.
5. Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 9 квітня 1999 року № 586-XIV.
6. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР.
7. Закон України «Про землеустрій» від 22 травня 2003 року № 858-IV.
8. Закон України «Про оцінку земель» від 11 грудня 2003 року № 1378-IV.
9. Закон України «Про оренду землі» від 6 жовтня 1998 року № 161-XIV.
10. Закон України «Про державний земельний кадастр» від 7 липня 2011 року № 3613-VI.
11. Закон України «Про охорону земель» від 19 червня 2003 року № 962-IV.
12. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року № 1264-XII.
13. Закон України «Про меліорацію земель» від 14 січня 2000 року № 1389-XIV.
14. Закон України «Про колективне сільськогосподарське підприємство» від 14 лютого 1992 року № 2114-XII.
15. Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII.
16. Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» від 1 липня 2004 року № 1952-IV.

17. Закон України «Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв)» від 5 червня 2003 року № 899-IV.
18. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року № 1264-XII.
19. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вирішення питання колективної власності на землю, удосконалення правил землекористування у масивах земель сільськогосподарського призначення, запобігання рейдерству та стимулювання зрошення в Україні» від 10 липня 2018 року № 2498-VIII.
20. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення інвентаризації земель» від 5 червня 2019 року № 476.
21. Постанова Кабінету Міністрів України «Порядок видачі спеціальних дозволів на використання лісових ресурсів» від 23 травня 2007 року № 761.
22. Постанова Кабінету Міністрів України «Санітарні правила в лісах України» від 27 липня 1995 року № 555.
24. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру» від 17 жовтня 2012 року № 1051.
25. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок» від 16 травня 2007 року № 733.
26. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31.01.2018 року № 60-р «Питання передачі земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності у комунальну власність об'єднаних територіальних громад» від 31 січня 2018 року № 60-р.
27. Державний реєстр речових прав на нерухоме майно.
28. Державний фонд документації із землеустрою.

Інші

Додаток 2

Зразок договору про закупівлю послуг з виготовлення технічної документації щодо інвентаризації земельної ділянки

ДОГОВІР № _____

про закупівлю послуг з виготовлення технічної документації
щодо інвентаризації земельної ділянки

м. _____ «__» _____ 20__ року

Виконавчий комітет _____ (далі — Замовник) в особі
голови _____ ОТГ, що діє на підставі Закону України
«Про місцеве самоврядування в Україні», з однієї сторони, та _____
_____ в особі _____,
який діє на підставі _____ (далі — Виконавець),
з другої сторони, що разом іменуються — Сторони, уклали даний
Договір про закупівлю послуг з виготовлення технічної документації
щодо інвентаризації земельної ділянки (надалі за текстом — Договір)
з дотриманням чинного законодавства, зокрема, Закону України «Про
публічні закупівлі», Цивільного кодексу України, Господарського
кодексу України, Бюджетного кодексу України домовилися про
нижченаведене:

1. Предмет договору

- 1.1. На умовах, встановлених договором, Замовник замовляє, приймає та оплачує послуги, а Виконавець зобов'язується з дотриманням вимог законодавства надати послуги, код 79991000-7 «Послуги з інвентаризації» (Послуги по виготовленню технічних документацій щодо інвентаризації земельної ділянки _____, за адресою _____ та складення за їх результатами технічної документації із землеустрою (___ га) (надалі — Послуги).
- 1.2. Замовник доручає, а Виконавець приймає на себе виконання робіт із землеустрою щодо інвентаризації земельних ділянок комунальної власності загального користування по фактичному використанню за переліком:

- _____
- _____

- 1.3. Виконавець повинен надати Замовнику Послуги, якість яких відповідає діючим держаним стандартам, нормам та технічним умовам, що ставляться до Послуг відповідного характеру. Виконавець гарантує, що володіє усім необхідним технічним і технологічним забезпеченням для виконання Послуг за Договором.
- 1.4. Отримана внаслідок виконання цього Договору належним чином оформлена документація є власністю Замовника.

2. Ціна Договору та порядок оплати послуг

- 2.1. Загальна вартість Послуг становить _____ грн з ПДВ (_____ грн) у тому числі ПДВ _____ грн. Замовник сплачує вартість послуг протягом 20 (двадцяти) днів з дня приймання наданих Послуг згідно з належним чином оформленим актом приймання-передачі наданих послуг та накладною.
- 2.2. Кошти зараховуються Виконавцеві на поточний рахунок, вказаний в реквізитах Сторін з рахунку Державного казначейства України.
- 2.3. Ціна цього ДОГОВОРУ може бути зменшена за взаємною згодою сторін, залежно від реального фінансування видатків. У разі зміни регульованих цін (тарифів), які застосовуються в Договорі, істотні умови договору можуть змінюватися шляхом укладення відповідної додаткової угоди (відповідно до п.7 ч. 4 ст. 36 Закону України «Про публічні закупівлі»).
- 2.4. Замовник має право затримати розрахунки у разі виявлення помилок в оформлених документах та/або недоліків (дефектів) в наданих Послугах, після їх прийняття, на строк, необхідний Виконавцеві для виправлення помилок у документах та/або усунення недоліків (дефектів) в наданих Послугах.
- 2.5. Виконавець несе всі витрати, пов'язані з отриманням висновків, та іншої погоджувальної документації, що повинні входити до складу технічної документації із інвентаризації.
- 2.6. Виконавець самостійно несе всі витрати за одержання усіх необхідних дозволів, ліцензій, сертифікатів та документів, які необхідні для надання Послуг, а також інших документів, що повинні входити до складу технічної документації із інвентаризації.

3. Права та обов'язки сторін

- 3.1. Виконавець зобов'язаний виконати роботи відповідно до дії договору.

- 3.2. Виконавець має право залучати до виконання робіт спеціалістів Товариства з обмеженою відповідальністю _____ (Код ЄДРПОУ _____) згідно договору співпраці та передавати майнові права інтелектуальної власності на вищевказані технічні документації, та виготовляти технічні документації під брендом Товариства з обмеженою відповідальністю _____;
- 3.3. Замовник зобов'язаний надати право встановлювальний документ на земельну ділянку або нерухоме майно та каталог координат меж земельної ділянки і меж земельного сервіту (за наявності).
- 3.4. Замовник зобов'язаний подавати на погодження технічну документацію в органи, що передбачені ст. 186, 186-1 Земельного кодексу України, відповідних положень законів України: «Про землеустрій», «Про Державний земельний кадастр», постанов Кабінету Міністрів України: «Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру», «Про затвердження Порядку проведення інвентаризації земель».

4. Порядок приймання і передачі послуг

- 4.1. Виконавець передає Замовнику погоджену технічну документацію щодо інвентаризації земель комунальної власності _____ ОТГ на перераховані земельні ділянки в пункті 1.2., відповідно до вимог Постанови Кабінету Міністрів України від 5 червня 2019 р. № 476, з урахуванням положень ст. 186 Земельного кодексу України.
- 4.2. Після закінчення робіт Замовник приймає від Виконавця згідно з накладною два належно оформлених ним примірники акта приймання-передачі наданих послуг з доданням до нього комплекту документації.
- 4.3. Замовник протягом 5 робочих днів після отримання акта приймання-передачі наданих послуг зобов'язаний повернути Виконавцеві підписаний та засвідчений печаткою акт приймання-передачі.
- 4.4. За наявності зауважень при передачі технічної документації Сторони узгоджують строк виправлення недоліків, які Виконавець усуває за свій рахунок, якщо недоліки сталися з вини Виконавця. Виправлені роботи передаються Замовнику за накладною з актом приймання-передачі наданих послуг, один примірник якого Замовник зобов'язаний оформити належним чином і повернути Виконавцеві у в строк, визначений пунктом 3.3. Договору.

5. Строк виконання послуг

- 5.1. Строк виконання послуг по Договору складає три місяці з моменту підписання Договору, але не більше ніж 1 місяць з моменту отримання вихідних документів, необхідних для виконання даної роботи.
- 5.2. Замовник зобов'язаний надати Виконавцеві вихідні дані.
- 5.3. Якщо під час виконання робіт з будь-яких підстав виникне потреба надання додаткових вихідних даних, відсутність яких впливає на якість послуг або ускладнює Замовнику погодження документації, Сторони збільшують строк виконання послуг, про що складається додаткова угода.
- 5.4. У випадку дострокового виконання робіт Замовник достроково приймає надані послуги і здійснює оплату послуг.

6. Відповідальність Сторін

- 6.1. За невиконання чи неналежне виконання зобов'язань за Договором, Сторони несуть відповідальність згідно із чинним законодавством України та Договором.
- 6.2. За порушення строків надання послуг, якщо вони сталися з вини Виконавця, Виконавець сплачує Замовнику пеню у розмірі 0,5 облікової ставки НБУ від ціни Договору за кожний день порушення строку виконання зобов'язань, якщо не доведе, що порушення строку сталося не з його вини.
- 6.3. Сторона, яка порушила зобов'язання, звільняється від відповідальності за порушення зобов'язання, якщо воно сталося в результаті настання обставин непереборної сили (форс-мажорні обставини). Строки виконання зобов'язань продовжуються на строк дії форс-мажорних обставин.
- 6.4. При настанні форс-мажорних обставин Сторона, для якої настали ці обставини, повинна протягом 10 днів письмово повідомити про це іншу Сторону. Неповідомлення про форс-мажорні обставини без поважних причин не надає право посилатися на ці обставини.
- 6.5. У разі якщо обставини непереборної сили тривають більше ніж один місяць, Сторони у найкоротший термін проводять переговори з метою досягнення альтернативного вирішення проблеми або припинення дії Договору.

7. Права та обов'язки сторін

- 7.1. Замовник зобов'язаний:
 - 7.1.1 Своєчасно та в повному обсязі прийняти та оплатити Послуги.

- 7.1.2 Надати Виконавцеві вихідні дані, які необхідні йому для виконання своїх зобов'язань за Договором.
- 7.2. Замовник має право:
 - 7.2.1 Контролювати якість та строки надання Послуг, передбачені Договором.
 - 7.2.2 У випадку порушення умов цього Договору Виконавцем, Замовник має право розірвати цей Договір в односторонньому порядку, повідомивши про це Виконавця протягом 5 (п'яти) днів з моменту прийняття такого рішення.
- 7.3. Виконавець зобов'язаний:
 - 7.3.1 Забезпечити надання Послуг у строки, вказані в Договорі та в належній якості;
 - 7.3.2. Одержувати всі необхідні дозволи, ліцензії, сертифікати, які необхідні для надання послуг, а також інших документів, що повинні входити до складу технічної документації з інвентаризації.
 - 7.3.3. Належно та якісно виконати надання Послуг за даним Договором.
 - 7.3.4. Безкоштовно виправити виявлені Замовником недоліки та помилки в технічній документації, що є об'єктом даного Договору.
- 7.4. Виконавець має право:
 - 7.4.1 Своєчасно і в повному обсязі отримувати плату за надані Послуги, відповідно до умов Договору.
 - 6.4.2. Отримувати від Замовника усю необхідну інформацію для виконання Послуг за Договором.

8. Порядок вирішення спорів

- 8.1. При укладанні, зміні та розірванні Договору Сторони керуються нормами чинного законодавства.
- 8.2. Усі спори, пов'язані з виконанням умов укладеного Сторонами Договору, вирішуються шляхом переговорів між представниками Сторін.
- 8.3. У разі недосягнення згоди щодо виконання умов укладеного Сторонами Договору, спір вирішується в судовому порядку згідно з нормами чинного законодавства.

9. Строк дії Договору

- 9.1. Договір набуває чинності з дня його підписання і діє до _____. Закінчення строку дії Договору не звільняє Сторони від виконання своїх зобов'язань за Договором.

- 9.2. Договір припиняє свою дію у разі:
- повного виконання Сторонами своїх зобов'язань за Договором, за згодою Сторін;
 - з інших підстав, передбачених цим Договором та чинним законодавством України.
- 9.3. Якщо в процесі виконання роботи виявляється неминучість отримання негативного результату або недоцільність подальшого надання послуг, Виконавець зобов'язаний припинити її, повідомивши Замовника про це в 10-денний строк після припинення роботи. У цьому випадку Сторони зобов'язані у 10-денний строк розглянути питання про доцільність і напрямки продовження надання послуг.
- 9.4. Цей договір може бути розірвано за взаємною згодою сторін або з ініціативи будь-якої зі сторін у порядку, визначеному чинним законодавством.

10. Додаткові умови

- 10.1. Замовник гарантує достовірність наданої Виконавцеві інформації та документів.
- 10.2. Усі Додатки до даного Договору, зміни, доповнення до Договору оформлюються шляхом укладання Додаткових угод, що є невід'ємними його частинами, та мають рівну йому юридичну силу в разі, якщо вони підписані належним чином уповноваженими представниками Сторін та скріплені печатками.
- 10.3. Договір складено українською мовою, у двох примірниках, кожен з яких має однакову юридичну силу, один примірник Виконавцеві, інший — Замовнику.
- 10.4. Усі правовідносини, що виникають у зв'язку з виконанням умов Договору і не врегульовані ним, регламентуються згідно із чинним законодавством України.
- 10.5. Усі Додатки до даного Договору, зміни, доповнення до Договору оформлюються шляхом укладання Додаткових угод, що є невід'ємними його частинами, та мають рівну йому юридичну силу в разі, якщо вони підписані належним чином уповноваженими представниками Сторін та скріплені печатками.
- 10.6. Договір складено українською мовою, у двох примірниках, кожен з яких має однакову юридичну силу, один примірник Виконавцеві, інший — Замовнику.

10.7. Усі правовідносини, що виникають у зв'язку з виконанням умов Договору і не врегульовані ним, регламентуються згідно із чинним законодавством України.

Додатки, що є невід'ємною частиною Договору:

1. Технічне завдання щодо надання послуг з інвентаризації земельної ділянки.

Юридичні адреси сторін та платіжні реквізити:

Замовник:

Виконавець:

МП

МП

Додаток № 1 до Договору № _____

від «__» _____ 20__р.

Протокол узгодження ціни

Ми, що нижче підписались, Виконавчий комітет _____, код ЄДРПОУ _____ в особі голови ОТГ _____ (далі — Замовник), та Товариство з обмеженою відповідальністю «_____», в особі Генерального директора _____, що діє на підставі Статуту (далі — Виконавець), з другого боку, засвідчуємо, що нами була досягнута домовленість про вартість надання послуг Виконавцем, що становить _____ грн (_____) без ПДВ.

Цей протокол складений у двох примірниках, що мають однакову юридичну силу, який є невід’ємною частиною до Договору № _____ від «__» _____ 20__ року про виконання робіт із землеустрою щодо інвентаризації земельних ділянок комунальної власності загального користування по фактичному використанню за переліком:

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____
- 5) _____
- 6) _____
- 7) _____
- 8) _____
- 9) _____

- та є підставою для розрахунків між Замовником та Виконавцем.

Юридичні адреси сторін та платіжні реквізити:

Замовник:

мп

Виконавець:

мп

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор

мп

ЗАТВЕРДЖУЮ
Голова ОТГ

мп

АКТ № _____
здачі-прийняття робіт (надання послуг)

від «__» _____ 20__р.

Виконавчий комітет _____, код ЄДРПОУ _____ в особі голови ОТГ _____, іменоване (далі — Замовник) з одного боку, та Товариство з обмеженою відповідальністю «_____», в особі Генерального директора _____ (що діє на підставі Статуту), платник єдиного податку за ставкою 5 % (далі — Виконавець), з другого боку, склали цей акт про те, що Виконавцем були проведені такі роботи (надані такі послуги) по договору № _____ від «__» _____ 20__ року:

виконання робіт із землеустрою щодо інвентаризації земельних ділянок комунальної власності загального користування по фактичному використанню за переліком:

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____
- 5) _____
- 6) _____
- 7) _____
- 8) _____
- 9) _____

Та складання технічних документацій із землеустрою щодо інвентаризації земель комунальної власності ОТГ на вищевказані земельні ділянки.

Загальна вартість робіт (послуг) _____ Без ПДВ.

Сторони претензій одна до одної не мають.

Місце складання: офісне приміщення.

Юридичні адреси сторін та платіжні реквізити:

Замовник:

Виконавець:

МП

МП

Додаток 3

Зразок технічного завдання на розробку Проєкту організації та ведення господарства в захисних лісових насадженнях (полезахисних лісових смугах)

Технічне завдання

на розробку Проєкту організації та ведення господарства в захисних лісових насадженнях (полезахисних лісових смугах) _____ сільської ради _____ району _____ області

Загальна площа захисних насаджень _____ га.

1. Підстава:

Вимоги Лісового кодексу України, прийняття нових нормативно-правових актів з ведення лісового господарства, втрата чинності попередніх матеріалів впорядкування захисних насаджень, суттєві зміни щодо характеристики та стану захисних лісових насаджень.

2. Основні завдання та умови:

- проведення таксації захисних насаджень та отримання інформації про їхній теперішній стан;
- виявлення насаджень, що потребують рубок формування і оздоровлення лісів та інших господарських заходів;
- визначення обсягів робіт щодо відтворення лісів, охорони і захисту від пожеж, шкідників і хвороб;
- розробка Проєкту організації та ведення господарства в захисних лісових насадженнях;
- складання проєктних відомостей: фонд рубок догляду, відомість санітарних рубок, інших рубок формування і оздоровлення лісів, відомість наявності осередків шкідників, хвороб та інших пошкоджень лісу, фонд відтворення лісів, відомість протипожежних заходів;
- документація державного лісового кадастру: форми 1, 2, 4, 5;
- виготовлення планово-картографічних матеріалів лісомеліоративних насаджень.

Прийняття рішень з питань, пов'язаних з організацією і проведенням польових і камеральних робіт, регулюється рішеннями лісовпорядних і технічних нарад. Перша нарада з лісомеліоративного впорядкування захисних насаджень скликається перед початком польових робіт, друга нарада з лісомеліоративного впорядкування — після закінчення камеральної обробки інформації з основними положеннями і обсягами лісогосподарських заходів.

Технічна нарада за результатами польових робіт скликається після закінчення польових робіт.

3. Основні етапи:

1. Польовий:

- вивчення особливостей об'єкту лісовпорядкування;
- отримання необхідних вихідних даних про об'єкт впорядкування;
- ознайомлення з матеріалами попереднього впорядкування та можливого їх використання;
- збір даних про природні-кліматичні умови;
- вивчення стану організації лісомеліоративних робіт, ступінь завершеності системи захисних насаджень;
- розподіл захисних насаджень на квартали;
- встановлення та уточнення меж виділів;
- таксація захисних насаджень з визначенням усіх показників;
- встановлення структури захисних насаджень, визначення конструкції поперечного профілю, санітарного стану насадження, проектування господарських заходів;
- полекамеральна обробка карток таксації, узгодження з замовником запроєктованих заходів, складання акту виконаних робіт;
- проведення першої наради з лісомеліоративного впорядкування перед початком польових робіт та технічної наради за підсумками польових лісовпорядних робіт.

2. Камеральний:

- остаточне оформлення карток таксації, перевірка відповідності даних встановленим вимогам;
- складання та друк таксаційного опису, проектних відомостей, матеріалів державного лісового кадастру та інших текстових матеріалів;
- створення та друк картографічних матеріалів;

- створення електронних таксаційної та картографічної баз даних;
- складання протоколу другої наради з лісомеліоративного впорядкування;
- проведення лісовпорядної наради з розгляду основних положень до проєкту організації та ведення господарства в захисних лісових насадженнях;
- розроблення пояснювальної записки до проєкту організації та ведення лісового господарства в захисних лісових насадженнях;
- виготовлення лісовпорядних планшетів, планів лісомеліоративних насаджень.

4. Склад проєктної документації:

1. Пояснювальна записка, таксаційний опис, проєктні відомості, документація державного лісового кадастру.
2. Планово-картографічні матеріали.
3. Протоколи нарад з лісомеліоративного впорядкування захисних насаджень та технічних нарад.

Реквізити сторін:

Замовник:

мп

Виконавець:

мп

Додаток 4

Таблиця — Приклад заповнення польового журналу інвентаризації лісосмуг

Польовий журнал інвентаризації лісосмуг¹⁶

Вид насадження	№ насадження та літер виділу	Відстань від початку проміру, м	Пункт стеження	Довжина виділу, м	Ширина, м	Схема змішування порід або склад насадження по ярусах; розміщення порід у рядах та міжряддях; спосіб створення, підріст; густота та висота кущів (підліску); трав'яний покрив (у % покриття); наявність та товщина підстилки	Кількість рядів	Конструкція лісосмуги	Пошкодженість дерев, % та її приуроченість до окремих місць смуги	Наявність відкладень дрібнозему та його висота, м
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
2а — Поле-захисна	1 — 500	1000 — 20				7А63Кяс; рядовий; 1,5x0,7; підріст: Кяс, середньої густоти, благонадійний; підлісок: аж, св., густий, 3 м, в крайніх рядах; трав'яний покрив (злаки) 30 %, підстилки немає	13	Щільна — 2500	Сніголам, 30 % у східній частині смуги	у закрайку смуги та в першому міжрядді зі сходу; 0,5

¹⁶ Гладун Г. Б. Захисні лісові насадження: проектування, вирощування, впорядкування. Г. Б. Гладун, М. Є. Трофименко, М. А. Лохматов. – Харків: Нове слово. – 2005. – 390 с.

Таблиця (продовження) — Польовий журнал інвентаризації лісосуғ

Лісорослинні умови. Рельєф та ґрунт		Головна порода		Запас чагарників, скл. м ³	Запас деревини, пл. м ³	Санітарний стан насаджень	Лісівничо-меліоративна оцінка	Запроєктовані заходи		Залишкове число рядів
9	10	Середній діаметр, см	Вік, років					Захисна висота, м	Зімкнутість крон загальна	
				11	12	13	14			15
D2, Пологий схил 4о східна експозиція, звичайний чорнозем	Ак. 6 — 35	14 — 22	0.7 — 0.7	97.0 — 40.0	1 (задовільний)	36	Вирубування 4 рядів по 2 ряди з зовнішніх сторін, рубки догляду третього періоду з вибіркою 20 % за масою	13.5 — ажурна	9 — 1.5	

Додаток 5

Зразок протоколу першої наради з лісомеліоративного впорядкування захисних лісових насаджень лінійного типу

ЗАТВЕРДЖЕНО:

Начальник обласного управління лісового та мисливського господарства

«__» ____ 20__ р.

ЗАТВЕРДЖЕНО:

Генеральний директор проєктного лісовпорядного виробничого об'єднання

«__» ____ 20__ р.

ПРОТОКОЛ

першої наради з лісомеліоративного впорядкування захисних лісових насаджень лінійного типу

_____ сільської ради _____ району _____ області
с. _____ «__» _____ 20__ року

Присутні:

список присутніх додається.

Порядок денний:

1. Готовність _____ сільської ради і Українського державного проєктного лісовпорядного виробничого об'єднання (далі ВО «Укрдержліспроєкт») до проведення комплексу (польових і камеральних) робіт з лісомеліоративного впорядкування захисних лісових насаджень лінійного типу (далі — лісовпорядкування).
2. Визначення порядку і особливостей проведення польових робіт.

Слухали:

Заслухавши і обговоривши доповіді і виступи, перша лісовпорядна нарада вирішила:

Констатувати:

1. Необхідність проведення базового лісомеліоративного впорядкування захисних лісових насаджень на території _____ сільської ради зумовлена природними змінами в них, змінами в організації території та відсутністю проекту організації та розвитку лісового господарства.

Ухвалили:

1. Провести в _____ році польові та камеральні лісовпорядні роботи з лісомеліоративного впорядкування в захисних лісових насадженнях _____ сільської ради спеціалістами Української лісовпорядної експедиції ВО «Укрдержлісprojekt» на площі ____ га за 1 розрядом лісовпорядкування згідно технічного завдання.
2. При проведенні робіт з лісомеліоративного впорядкування керуватися:
 - Лісовим кодексом України (2006 р.);
 - Земельним кодексом України (2007 р.);
 - Водним кодексом України (1995);
 - Законом України «Про природно-заповідний фонд України» (2004 р.);
 - Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» (2007 р.);
 - Законом України «Про тваринний світ» (1993 р.);
 - Законом України «Про рослинний світ» (1993 р.);
 - Законом України «Про Червону книгу України» (2002 р.);
 - «Червоною книгою України» та «Зеленою книгою України» в редакції 2009 року;
 - Інструкцією з впорядкування лісового фонду України (Ірпінь-2006 р.);
 - Настановами з лісомеліоративного впорядкування захисних лісових насаджень лінійного типу (2012 р.) (далі — Настанови з лісомеліоративного впорядкування);
 - Настановами з ведення господарства в Нижньодніпровських лісах (2008 р.);
 - Основними положеннями організації та розвитку лісового господарства _____ області;
 - протоколом першої лісовпорядної наради та іншими законодавчими актами та нормативними документами.

3. Підготовчі роботи виконати в процесі проведення польових лісовпорядних робіт. Перед початком польових робіт провести рекогносцирувальне обстеження з метою ознайомлення зі станом захисних лісових насаджень господарства, уточнення їх кількості, площі та розміщення.
4. Геодезичною основою для складання планово-картографічних матеріалів прийняти:
 - правовстановлюючі документи на право постійного користування землею;
 - топографічні карти М 1:10000;
 - космічні знімки.
5. При наявності помилок у правовстановлюючих документах на право постійного користування земельними ділянками у визначені меж, або їх зміщенні на певну відстань, межі земельних ділянок приймати за даними матеріалів дистанційного зондування землі. У таких випадках, координати точок підлягають перерахунку, а площа залишається без змін, за даними правовстановлюючих документів.
6. Захисні лісові насадження лінійного типу об'єднати у збірний квартал.
7. Роботи з лісомеліоративного впорядкування захисних лісових насаджень проводити виходячи з вимог «Порядку поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 травня 2007 року № 733. Лісові ділянки віднести до категорії захисних лісів, підкатегорія лісові насадження лінійного типу (згідно з лісомеліоративною характеристикою насадження);
8. Ширину лісових смуг у молодому віці (до 30 років) приймати за фактичною відстанню між крайніми рядами стовбурів дерев або чагарникових узлісь з додаванням ширини одного міжряддя. У лісосмугах старшого віку ширину приймати за проекціями крон узлісних дерев. Ширина однорядних смуг не повинна перевищувати 3 м.
9. Організувати наступні господарські частини:
 - захисні ліси з особливим режимом користування, включивши до неї ліси, які виконують переважно водоохоронні, ґрунтозахисні та інші захисні функції, де заборонені рубки головного користування.

10. Утворити такі господарські секції та прийняти для них наступні віки стиглості в межах господарських частин:

Господарські секції і породи, які входять до них	Тривалість класів віку	Госпчастини з особливим режимом користування	Вік стиглості
Соснова (сосна звичайна, сосна кримська, інші види сосен)			
Ялинова похідна (ялина європейська)			
Дубова високостовбурна (дуб зв., дуб скельний нас. 3 бон. і вище, пор. 2 бон. і вище)			
Дубова низькостовбурна (дуб зв., дуб скельний нас. 4 бон. і нижче, пор. 3 бон. і нижче)			
Дуба червоного			
Ясенова (ясен звичайний)			
Кленова (клен гостролистий, польовий, сріблястий)			
В'язова (в'яз гладкий, шорсткий, дрібнолистий, берест)			
Акацієва (акація біла, гледичія)			
Інших твердолистяних порід (ясен зелений та ясенелистий, клен татарський)			
Березова (береза повисла, пухнаста, дніпровська)			
Осикова (осика)			
Вільхова (вільха чорна)			
Липова (усі види лип)			
Тополева (усі види тополь, верб деревовидних)			
Горіхова (усі види горіхів, каштан їстівний)			
Лісоплодова (груша звичайна, яблуня лісова та домашня, черешня, абрикос звичайний, алича, шовковиця, вишня звичайна та магелебська, повстиста, слива, терен колючий, степовий)			
Інші деревні породи (туя західна, горобина звичайна, бархат амурський, гіркокаштан, каркас кавказький, платан західний, черемха звичайна)			
Маслинкова (маслинка вузьколиста, срібляста)			
Чагарникова (усі види чагарників окрім верб чагарникових)			
Верб чагарникових (усі види чагарникових верб)			

11. Корегування запасів насаджень на 1 га при окомірній таксації, а також визначення відносних повнот при вимірювальній і переліковій таксації, проводити для дубових та білоакацієвих смуг лінійного типу керуючись додатками 5 і 6, розміщених в Настановах з лісомеліоративного впорядкування, а по решті допоміжною стандартною таблицею сум площ поперечного перетину дерев і запасів, складеною на основі уточнених таблиць УСГА і затверджених Мінлісгоспом України «Суми площ перерізів та запаси деревостанів при повноті 1.0» (1991 р.).
12. У мішаних насадженнях загальний запас деревини на 1 га визначити за складовими породами.
13. При проектуванні рубок догляду (лісівничих доглядів) керуватись «Настановами з лісомеліоративного впорядкування захисних лісових насаджень» (2012 р.).
14. Заходи з поліпшення санітарного стану лісів проводити згідно з «Санітарними правилами в лісах України» в редакції Постанови КМ України від 26.10.2016 р. № 756.
15. Лісовідновні рубки для поновлення захисних водоохоронних та інших корисних властивостей насаджень проектувати згідно «Правил поліпшення якісного складу лісів», затверджених Постановою КМ України від 12.05.2007 р. № 724.
Для визначення щорічного обсягу лісовідновних рубок термін повторюваності для вибіркового і поступового лісовідновних рубок прийняти — 10 років.
16. Рубки, пов'язані з реконструкцією лісових смуг проектувати у відповідності до «Настанов з лісомеліоративного впорядкування захисних лісових насаджень» (2012 р.).
17. Поодинокі дерева і сухостій враховувати і проектувати в рубку з 5 м^3 на 1 га.
Ліквідацію позалісосічної захаращеності враховувати і проектувати для здійснення з 1 м^3 в молодняках, а в середньовікових, пристигаючих і стиглих насадженнях з 3 м^3 .
18. Типологічну характеристику лісових ділянок проводити за таблицею, розробленою УкрНДІЛГА (канд. с/г наук Федець І. Ф.).
19. Відтворення лісів проектувати згідно «Правил відтворення лісів», затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 1 березня 2007 року № 303 та у відповідності до «Настанов з лісомеліоративного впорядкування захисних лісових насаджень» (2012 р.).

20. Доповнення у лісових культурах проєктувати у перші два роки після створення, з приживлюваністю 85 % і нижче незалежно від встановленої нормативної приживлюваності.
21. Ремонт захисних насаджень проєктувати у молодих насадженнях до 10-річного віку зі значним відпадом, пошкоджених, запущених, значно відсталих у рості.
22. Зруби при наявності достатньої кількості природного поновлення цінних деревних порід проєктувати під природне поновлення.
23. Оцінку якості незімкнутих лісових культур, лісових культур і природного поновлення при переведенні їх до вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок проводити згідно «Інструкції з проєктування, технічного приймання, обліку та оцінки якості лісокультурних об'єктів», затвердженої наказом Держкомлісгоспу України від 19.08.2010 року № 260.
 - 23.1. Нормативну приживлюваність для лісових культур встановити для одно- та дворічних культур — 70 %, для трірічних — 67 %.
 - 23.2. Оцінку якості лісових культур, переведених до вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок, визначити за такою шкалою:

Показники	Класи якості			Незадовільні (неатестовані)	Загиблі	Природне поновлення з участю культур
	1	2	3			
Повнота	1.0–0.8	0.7–0.6	0.5	0.4	0.3	0.4–1.0
Доля одиниць у складі культур віком до 20 років:						
а) твердолистяні (дуб звичайний, ясен звичайний, клен гостролистий)	6 і більше	5–4	3			до 2-х одиниць
б) хвойні породи, інші твердолистяні, м'яколистяні	7 і більше	6–5	4			до 3-х одиниць

Примітка: Клас якості приймається за нижчим із показників.

24. Запроєктувати організаційно-технічні заходи з охорони захисних лісових насаджень від пожеж і боротьби з ними, керуючись «Правилами пожежної безпеки в лісах України» (2004 р.) відповідними рішеннями та постановами Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, обласних, районних, міських, сільських рад.
25. При лісомеліоративному обстеженні встановити належність захисних насаджень лінійного типу за функціями, які вони виконують та визначити конструкцію захисних лісових смуг.
26. Під час лісомеліоративного обстеження, окрім основних таксаційних показників характеристики насаджень, додатково визначити такі лісові смуги, керуючись критеріями, наведеними в Настановах з лісомеліоративного впорядкування:
 - тип смуги;
 - площа;
 - довжина та ширина смуги в метрах;
 - кількість рядів у смузі;
 - головна порода;
 - конструкція смуги;
 - віковий період;
 - оцінка вдалості розміщення смуги;
 - лісівничо-меліоративна оцінка.
27. Запроєктувати у відповідності до природно-кліматичних умов відновлення втрачених лісових смуг та створення нових. Технологічні схеми відновлення та створення нових захисних смуг погодити з замовником.
28. З метою своєчасного і якісного виконання лісовпорядних робіт з лісомеліоративного впорядкування сільській раді:
 - 28.1. Надати лісовпорядній партії всі матеріали про характеристику лісових насаджень лінійного типу, правовстановлюючі документи на право постійного користування землею, річні звіти і пояснювальні записки до них, дані про осередки шкідників і хвороб лісу та інші матеріали, необхідні для аналізу лісгосподарської діяльності за минулий ревізійний період.
 - 28.2. Забезпечити працівників лісовпорядної партії:
 - приміщенням для житла;
 - виділити начальникам лісовпорядних партій кімнати для роботи і ведення технічної документації;
 - робітниками та транспортними засобами.

- 28.3. Забезпечити участь спеціалістів в роботах з лісомеліоративного впорядкування.
29. У питаннях, які не передбачені цим протоколом, керуватись «Інструкцією з впорядкування лісового фонду України» (К., 2006 р.) та іншими чинними нормативно-правовими актами.

Голова наради _____

Секретар _____

Список

присутніх на першій лісовпорядній нараді з лісомеліоративного впорядкування захисних лісових насаджень лінійного типу

Прізвище, ім'я, по батькові	Організація	Посада

Додаток 6

Зразок договору про надання послуг, пов'язаних з лісівництвом

Договір № _____ про надання послуг, пов'язаних з лісівництвом

м. _____ «__» _____ 20__ року

_____ далі — «Замовник»
в особі _____, що діє на підставі Статуту, з однієї
сторони, і _____, далі — Виконавець,
в особі _____, що діє на підставі Статуту
об'єднання, з іншої сторони, (в подальшому разом — Сторони, а кожна
окремо — Сторона) уклали цей договір про наступне (далі — Договір):

1. Предмет договору

- 1.1. В порядку та на умовах, визначених цим Договором, Виконавець зобов'язується у 2020 році надати Замовникові послуги в лісовому господарстві (польові та камеральні роботи з лісомеліоративного впорядкування захисних лісових насаджень лінійного типу на території _____ сільської ради _____ району _____ області, а Замовник — прийняти і оплатити надані послуги
- 1.2. Найменування послуг та кількість: код ДК 021:2015: 77230000-1 — Послуги, пов'язані з лісівництвом (польові та камеральні роботи з лісомеліоративного впорядкування захисних лісових насаджень лінійного типу) на площі ___ га.
- 1.3. Перелік проєктної документації і матеріалів, які необхідно виготовити і надати Замовнику наводиться в додатку № 2.

2. Якість послуг

- 2.1. Виконавець гарантує Замовнику якість послуг, пов'язаних з лісівництвом (польові та камеральні роботи з лісомеліоративного впорядкування захисних лісових насаджень лінійного типу), що надаються за Договором, яка повинна відповідати вимогам діючих стандартів, інструкцій, настанов та технічних умов, чинних на території України.

3. Ціна договору та умови оплати

- 3.1. Ціна договору складає — _____, в тому числі ПДВ — _____.
- 3.2. Вартість послуг визначається згідно розрахункової вартості відповідно до протоколу погодження договірної ціни, що додається до даного Договору (Додаток № 1):

№ п/п	Назва послуг	Площа, га	Вартість 1 га, грн	Загальна вартість послуг, грн
1	Польові роботи з лісомеліоративного впорядкування захисних лісових насаджень лінійного типу			
	Крім того, ПДВ (20 %)			
	Разом			
2	Камеральні роботи з лісомеліоративного впорядкування захисних лісових насаджень лінійного типу			
	Крім того, ПДВ (20 %)			
	Разом			
	Усього			

- 3.3. У разі змін протягом дії Договору ставок обов'язкових платежів, що безпосередньо вплинули на ціну Договору, проводиться перерахунок вартості послуг пропорційно до змін таких ставок після проведення переговорів між Сторонами, про що укладається додаткова угода.
- 3.4. Оплата за надані послуги здійснюється Замовником у національній валюті України — гривнях, шляхом перерахування коштів на розрахунковий рахунок Виконавця за його реквізитами.
- 3.5. Після підписання Договору Замовник перераховує Виконавцю аванс у розмірі _____ % вартості послуг на підставі виписаного Виконавцем рахунку. По мірі надання послуг (виконання робіт), згідно оформлених актів приймання-передачі наданих послуг (виконаних робіт), аванс зараховується Виконавцем в рахунок наданих послуг (виконаних робіт).
- 3.6. Виконавець розпочинає роботи після отримання авансу в терміни, встановлені цим Договором.

- 3.7. Подальша оплата за надані послуги здійснюється Замовником на основі виписаних Виконавцем рахунків за надані послуги (виконані роботи) і прикладених актів приймання-передачі наданих послуг (виконаних робіт), але не пізніше 15 календарних днів після їх підписання Сторонами.
- 3.8. Кінцевий розрахунок за цим Договором проводиться Замовником не пізніше 30 календарних днів після підписання Сторонами акту приймання-передачі наданих послуг (виконаних робіт) за фактично наданий обсяг. Встановлення інших термінів та умов оплати можливе тільки за додатковою письмовою угодою сторін.
- 3.9. При неперерахуванні коштів Замовником за надані послуги Виконавець залишає за собою право припинити подальше надання послуг. Встановлення інших термінів та умов оплати послуг можливе тільки за додатковою письмовою угодою сторін.

4. Умови та строки надання послуг

- 4.1. Замовник бере на себе транспортні витрати на проїзд до об'єкта робіт, переїзди в об'єкті робіт та проживання на час виконання робіт (надання послуг).
- 4.2. Термін надання послуг до _____ 2020 р. включно.

5. Права та обов'язки сторін

- 5.1. Замовник зобов'язаний:
 - 5.1.1. Своєчасно та в повному обсязі сплачувати за фактично надані послуги.
 - 5.1.2. Надавати в тимчасове користування матеріали про свою лісогосподарську діяльність.
 - 5.1.3. Приймати участь у підготовці і наданні послуг (виконанні робіт).
 - 5.1.4. На час надання послуг (польових та камеральних робіт з лісомеліоративного впорядкування захисних лісових насаджень лінійного типу) надати приміщення для розміщення інженерно-технічного персоналу ВО «Укрдержліспроект».
 - 5.1.5. Надавати транспорт для переміщення працівників Виконавця, пов'язаних з виконанням даного Договору.
 - 5.1.6. У разі потреби, виділяти робітників, необхідних для виконання робіт в натурі за рахунок Замовника.
 - 5.1.7. Прийняти надані послуги згідно з актом приймання-передачі послуг.

5.2. Замовник має право:

5.2.1. Достроково розірвати цей Договір у разі невиконання зобов'язань Виконавцем, повідомивши про це його у строк трьох робочих днів;

5.2.2. Контролювати якість надання послуг на відповідність умовам, установленим розділом 2 цього Договору.

5.3. Виконавець зобов'язаний:

5.3.1. Провести цикл послуг у лісовому господарстві (польові та камеральні роботи з лісомеліоративного впорядкування захисних лісових насаджень лінійного типу) відповідно до чинних інструктивно-методичних положень та нормативних документів.

5.3.2. Своєчасно надавати Замовнику акти наданих послуг (виконаних робіт).

5.4. Виконавець має право:

5.4.1. Своєчасно та в повному обсязі отримувати плату за фактично надані послуги.

5.4.2. На дострокове надання послуг за письмовим погодженням із Замовником.

5.4.3. У разі невиконання зобов'язань Замовником Виконавець має право достроково розірвати цей Договір, повідомивши про це Замовника у строк трьох робочих днів.

6. Відповідальність сторін

6.1. У разі невиконання або неналежного виконання своїх зобов'язань за Договором, Сторони несуть відповідальність, передбачену чинним законодавством України та цим Договором.

6.2. У разі невиконання або неналежного виконання Сторонами договірних зобов'язань застосовуються штрафні санкції у розмірі подвійної облікової ставки НБУ від суми ненаданих послуг за кожен день затримки.

6.3. За односторонню необґрунтовану відмову від виконання своїх зобов'язань, що випливають з цього Договору, винна Сторона несе відповідальність у вигляді штрафу в розмірі 0.5 % від загальної вартості послуг, зазначеної в п. 3.1. цього Договору.

6.4. Оплата штрафних санкцій не звільняє Сторони від виконання зобов'язань за Договором.

7. Обставини непереборної сили

- 7.1. Сторони звільняються від відповідальності за невиконання або неналежне виконання зобов'язань за цим Договором у разі виникнення обставин непереборної сили, які не існували під час укладання Договору та виникли поза волею Сторін (аварія, катастрофа, стихійне лихо, епідемія, епізоотія, війна тощо).
- 7.2. Сторона, що не може виконувати зобов'язання за цим Договором унаслідок дії обставин непереборної сили, повинна не пізніше ніж протягом 7 днів з моменту їх виникнення повідомити про це іншу Сторону у письмовій формі.
- 7.3. Доказом виникнення обставин непереборної сили та строку їх дії є відповідні документи, які видаються Торгово-промисловою палатою України.
- 7.4. У разі, коли строк дії обставин непереборної сили продовжується більше ніж 30 днів, кожна зі Сторін у встановленому порядку має право розірвати цей Договір. У разі попередньої оплати Виконавець повертає Замовнику кошти протягом трьох днів з дня розірвання цього Договору.

8. Вирішення спорів

- 8.1. У випадку виникнення спорів або розбіжностей Сторони зобов'язуються вирішувати їх шляхом взаємних переговорів та консультацій.
- 8.2. У разі недосагнення Сторонами згоди спори (розбіжності) вирішуються у судовому порядку, згідно до чинного законодавства України.
- 8.3. При виникненні заборгованості на будь-якому етапі виконання робіт згідно Договору, Виконавець має право звернутись до суду про її стягнення.

9. Строк дії договору

- 9.1. Цей Договір вважається укладеним і набирає чинності з моменту його підписання Сторонами та скріплення печатками Сторін.
- 9.2. Строк цього Договору починає свій перебіг у момент, визначений п. 9.1. Договору та триває до _____ року, але в будь-якому випадку до повного виконання усіх договірних зобов'язань.
- 9.3. Цей Договір укладається і підписується у 2 примірниках, що мають однакову юридичну силу.

10. Інші умови

- 10.1. Умови даного Договору можуть бути змінені за взаємною згодою Сторін з обов'язковим складанням письмового документу.
- 10.2. Виконавець має статус платника податку на прибуток підприємств на загальних засадах.
- 10.3. Замовник має статус платника податку на прибуток підприємств на загальних засадах.
- 10.4. У випадках, не передбачених даним Договором, сторони керуються нормами чинного законодавства.

11. Додатки до договору

- 11.1. Невід'ємною частиною цього Договору є: Протокол погодження договірної ціни на надання послуг, пов'язаних з лісівництвом (додаток 2).

12. Місцезнаходження та банківські реквізити сторін

Замовник:

мп

Виконавець:

мп

Додаток 1 до договору № _____

від «___» _____ 20__р.

ПРОТОКОЛ
погодження договірної ціни на надання послуг,
пов'язаних з лісівництвом
(польових та камеральних робіт з лісомеліоративного
впорядкування захисних насаджень лінійного типу)

Ми, що нижче підписалися, від Замовника — _____
і від Виконавця — _____ засвідчуємо, що Сторони
досягли домовленості про розмір договірної ціни на надання послуг,
пов'язаних з лісівництвом (виконання польових та камеральних робіт
з лісомеліоративного впорядкування захисних насаджень лінійного
типу), що складає: _____, в тому числі ПДВ — _____.

Цей протокол є підставою для проведення розрахунків між
Замовником та Виконавцем.

Від Замовника

Від Виконавця

ПЕРЕЛІК
проектної документації і матеріалів лісовпорядкування,
які виготовляються за результатами лісомеліоративного
впорядкування захисних насаджень лінійного типу
(полезахисних лісових смуг)

Назва документів і матеріалів	Лісокористувач	Орган управління, якому він підпорядкований	Усього
Коротка пояснювальна записка організації та ведення господарства в захисних лісових насадженнях			
Таксаційний опис			
Проектні відомості			
Державний лісовий кадастр			
Планшети М 1:10000			
Схема розміщення захисних насаджень (полезахисних лісових смуг) М 1:25000			

Від Замовника _____

Від Виконавця _____

Додаток 7

Зразок рішення про затвердження технічної документації щодо проведення інвентаризації земель під пользахисними лісосмугами

_____ сільська рада _____ району _____ області

РІШЕННЯ

від «__» _____ 20__р.

_____ сільська рада
Про затвердження технічної документації
щодо проведення інвентаризації земель
під пользахисними лісосмугами

Керуючись статтею 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», статтями 12, 122, 125, 186 Земельного Кодексу України та Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розмежування земель державної та комунальної власності», враховуючи розпорядження Кабінету Міністрів України від 31.01.2018 р. № 60-р «Питання передачі земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності у комунальну власність об'єднаних територіальних громад», враховуючи наказ Головного управління Держгеокадастру у _____ області «Про передачу земельних ділянок державної власності у комунальну власність» від _____, розглянувши технічну документацію із землеустрою щодо проведення інвентаризації земель на території _____ сільської ради _____ району _____ області розроблену _____ від _____ враховуючи рекомендацію постійної комісії з питань земельних відносин, охорони навколишнього природного середовища, агропромислового комплексу, архітектури, містобудування, житлово-комунального господарства та комунальної власності, _____ сільська/селищна рада

Вирішила:

1. Затвердити технічну документацію із землеустрою щодо проведення інвентаризації земель під полезахисними лісосмугами із земель сільськогосподарського призначення державної власності, що перебувають у запасі, на території _____ сільської ради _____ району _____ області за межами населених пунктів.
2. Віднести земельну ділянку площею _____ га кадастровий номер _____ під полезахисними лісосмугами до земель сільськогосподарського призначення комунальної власності, що перебувають у запасі на території _____ сільської ради, _____ району, _____ області за межами населених пунктів.
4. Контроль за виконанням даного рішення покласти на постійну депутатську комісію з питань земельних відносин, охорони навколишнього природного середовища, агропромислового комплексу, архітектури, містобудування, житлово-комунального господарства та комунальної власності (голова _____)

Сільський голова _____

Додаток 8

Зразок заяви про державну реєстрацію земельної ділянки

Державному кадастровому реєстратору
Управління Держгеокадастру
у м. Краматорську Донецької області

(прізвище, ім'я та по батькові фізичної особи / найменування юридичної особи)

(податковий номер / серія та номер паспорта фізичної особи, яка через свої релігійні переконання відмовилася від прийняття номера)

*(документ, що посвідчує особу, яка звернулася із заявою:
назва документа, номер та серія, дата видачі)*

(документ, що посвідчує повноваження діяти від імені особи)

(місце проживання фізичної особи / місцезнаходження юридичної особи)

(контактний телефон)

ЗАЯВА про внесення відомостей (змін до них) до Державного земельного кадастру

Відповідно до Закону України «Про Державний земельний кадастр» прошу внести відомості (зміни до них) до Державного земельного кадастру про:

об'єкт Державного земельного кадастру, щодо якого вносяться відомості:

- землі в межах державного кордону України;
- землі в межах території адміністративно-територіальної одиниці;
- обмеження у використанні земель;
- земельна ділянка.

Місце розташування земельної ділянки: _____

Інші відомості: _____

Кадастровий номер земельної ділянки (за наявності): _____

Дані про інший об'єкт Державного земельного кадастру, щодо якого вносяться відомості: _____

До заяви додаються:

- копія документа, що посвідчує особу;
- копія документа, що посвідчує повноваження діяти від імені особи;
- копія документа про присвоєння податкового номера;
- документація із землеустрою;
- документація із оцінки земель;
- електронний документ;
- рішення Верховної Ради України, органу виконавчої влади, органу місцевого самоврядування;
- договір;
- рішення суду;
- документи, на підставі яких виникає відповідне право суборенди, сервітуту, із зазначенням меж частини земельної ділянки, на яку поширюється відповідне речове право.

Інформацію про результати розгляду заяви прошу надати:

- у паперовій формі;
- в електронній формі на адресу: _____.

Надаю дозвіл на обробку моїх персональних даних з метою отримання відповідних послуг та використання цих даних для ведення Державного земельного кадастру згідно з вимогами законодавства.

Службова інформація Управління Держгеокадастру

у м. Краматорську Донецької області

Реєстраційний номер заяви: _____

Прізвище, ім'я та по батькові Державного кадастрового реєстратора: _____

Дата реєстрації заяви: _____

Підпис заявника:

МП (за наявності)

Підпис Державного
кадастрового реєстратора:

МП

Додаток 9

Зразок договору оренди

Договір оренди землі

«__» _____ 20__р.

_____ (місце укладення)

Орендодавець (уповноважена ним особа) _____

_____, з одного боку, та

(прізвище, ім'я та по батькові фізичної особи, найменування юридичної особи)

Орендар _____

(прізвище, ім'я та по батькові фізичної особи, найменування юридичної особи)

з другого, уклали цей Договір про нижче наведене:

Предмет договору

1. Орендодавець надає, а Орендар приймає в строкове платне користування земельну ділянку *сільськогосподарського призначення*, яка знаходиться _____

(місцезнаходження)

Об'єкт оренди

2. В оренду передається земельна ділянка загальною площею: __ га, кадастровий номер земельної ділянки _____

(площа та якісні характеристики земель окремих категорій за їх складом та видами угідь — рілля, сіножать, пасовища, багаторічні насадження тощо)

3. На земельній ділянці знаходяться об'єкти інфраструктури та полезахисні лісові смуги _____

(перелік, характеристика і стан лінійних споруд, інших об'єктів інфраструктури, у тому числі і доріг, майданчиків з твердим покриттям тощо)

4. Земельна ділянка передається в оренду разом з відсутні _____

(перелік, характеристика і стан будинків, будівель, споруд та інших об'єктів)

5. Нормативна грошова оцінка земельної ділянки становить — __ грн.
6. Земельна ділянка, яка передається в оренду, має такі недоліки, що можуть перешкоджати її ефективному використанню: відсутні _____

7. Інші особливості об'єкта оренди, які можуть вплинути на орендні відносини: *відсутні* _____.

Строк дії договору

8. Договір укладено на __ років. Після закінчення строку Договору Орендар має переважне право поновлення його на новий строк. У цьому разі Орендар повинен не пізніше ніж за *30 днів* до закінчення строку дії Договору повідомити письмово орендодавця про намір продовжити його дію.

Орендна плата

9. Орендна плата вноситься орендарем у формі: *грошовій*.
- 9.1. Орендна плата за земельну ділянку, кадастровий номер ____, встановлюється в розмірі __ грн за рік, що становить *10 %* від нормативної грошової оцінки земельної ділянки, за вирахуванням податків та зборів відповідно до чинного законодавства.
- 9.2. Орендодавець та Орендар дійшли згоди, що нарахування та виплата орендної плати здійснюється з початку 2019 року.
10. Обчислення розміру орендної плати за землю здійснюється з урахуванням коефіцієнту індексації.
11. Орендна плата вноситься у такі строки: *до 30 грудня звітного року, в якому проводиться нарахування орендної плати.*
12. У разі припинення дії Договору з підстав, передбачених даним Договором чи з інших підстав, передбачених законом, нарахування та виплата орендної плати здійснюється лише за час фактичного перебування земельної ділянки в користуванні Орендаря протягом розрахункового періоду (календарного року).
13. Розмір орендної плати переглядається *один раз на рік* у разі:
- зміни умов господарювання, передбачених Договором;
 - зміни розмірів земельного податку, підвищення цін, тарифів, у тому числі внаслідок інфляції;
 - погіршення стану орендованої земельної ділянки не з вини орендаря, що підтверджено документами;
 - в інших випадках, передбачених законом.
14. Домовленість сторін про зміну розміру орендної плати оформлюється в письмовій формі.
15. У разі невнесення орендної плати у строки, визначені цим Договором, справляється пеня у розмірі *0.1 %* несплаченої суми за кожний день прострочення.

Умови використання земельної ділянки

16. Земельна ділянка передається в оренду для: _____
(мета використання)
17. Цільове призначення земельної ділянки — сільськогосподарського призначення.
18. Умови збереження стану об'єкта оренди — згідно діючого земельного законодавства .

Умови і строки передачі земельної ділянки в оренду

19. Передача земельної ділянки в оренду здійснюється без розроблення проєкту відведення
20. Інші умови передачі земельної ділянки в оренду — *витрати, пов'язані з оформленням та державною реєстрацією права оренди за даним Договором, покладаються 100 % на Орендаря.*
21. Земельна ділянка вважається переданою від Орендодавця Орендареві в момент державної реєстрації права оренди без складання Акту приймання–передачі земельної ділянки в оренду.

Умови повернення земельної ділянки

22. Після припинення дії Договору Орендар повертає Орендодавцеві земельну ділянку у стані, не гіршому порівняно з тим, у якому він одержав її в оренду. Повернення земельної ділянки здійснюється на підставі акту приймання–передачі земельної ділянки, що передається з оренди, протягом 20 (двадцяти) робочих днів з дати відповідної письмової вимоги Орендодавця.
23. Якщо на момент припинення дії даного Договору на земельній ділянці знаходиться незібраний врожай Орендаря, то Орендар має право закінчити сільськогосподарський рік та зібрати такий врожай у строки, що передбачені технологією вирощування відповідної сільськогосподарської культури (до моменту збирання врожаю подовжується строк оренди земельної ділянки та нараховується орендна плата за фактичний час користування земельною ділянкою).
24. Здійснені Орендарем без згоди Орендодавця витрати на поліпшення орендованої земельної ділянки, які неможливо відокремити без заподіяння шкоди цій ділянці, не підлягають відшкодуванню. Орендодавець у разі погіршення корисних властивостей орендованої земельної ділянки, пов'язаних зі зміною її стану, має право на відшкодування збитків у розмірі, визначеному сторонами. Якщо сторонами не досягнуто згоди про розмір відшкодування збитків, спір розв'язується у судовому порядку.

25. Поліпшення стану земельної ділянки, проведені Орендарем за письмовою згодою з Орендодавцем землі, підлягають відшкодуванню. Умови, обсяги і строки відшкодування Орендарю витрат за проведені ним поліпшення стану земельної ділянки визначаються за окремою угодою сторін.
26. Орендар має право на відшкодування збитків, заподіяних внаслідок невиконання Орендодавцем зобов'язань, передбачених цим Договором.
- Збитками вважаються:
- фактичні втрати, яких Орендар зазнав у зв'язку з невиконанням або неналежним виконанням умов Договору Орендодавцем, а також витрати, які орендар здійснив або повинен здійснити для відновлення свого порушеного права;
 - доходи, які Орендар міг би реально отримати в разі належного виконання Орендодавцем умов Договору.
27. Розмір фактичних витрат Орендаря визначається на підставі документально підтверджених даних.

**Обмеження (обтяження)
щодо використання земельної ділянки**

28. На Орендовану земельну ділянку _____.
(підстави встановлення обмежень (обтяжень))
29. Передача в оренду земельної ділянки не є підставою для припинення або зміни обмежень (обтяжень) та інших прав третіх осіб на цю ділянку.

Інші права та обов'язки сторін

30. Права Орендодавця — Орендодавець має право вимагати від орендаря:
- 1) використання земельної ділянки за цільовим призначенням;
 - 2) додержання екологічної безпеки землекористування та збереження родючості ґрунтів, державних стандартів, норм і правил проєктних рішень;
 - 3) своєчасне внесення орендної плати.
31. Обов'язки Орендодавця:
- 1) передати у користування земельну ділянку у стані, що відповідає умовам Договору оренди;
 - 2) забезпечити відповідно до закону права третіх осіб;
 - 3) не вчиняти дій, які перешкождали б Орендарю користуватись земельною ділянкою.

- 4) попередити Орендаря про особливі властивості та недоліки земельної ділянки, які в процесі її використання можуть спричинити екологічно небезпечні наслідки для довкілля або призвести до погіршення стану самого об'єкта оренди.

* Визначаються відповідно до Закону України «Про оренду землі» (161-14).

32. Права Орендаря:

- 1) самостійно господарювати на землі з дотриманням умов Договору оренди землі.
- 2) Отримувати продукцію і доходи в процесі користування орендованою земельною ділянкою.
- 3) Власності на посіви і насадження сільськогосподарських та інших культур на орендованій земельній ділянці.

33. Обов'язки Орендаря:

- 1) Дотримуватись режиму використання земель природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення.
- 2) Своєчасно сплачувати орендну плату у терміни, визначені даним Договором.
- 3) Після закінчення строку дії Договору повернути Орендодавцю земельну ділянку в стані, придатному для використання за цільовим призначенням.
- 4) Дотримуватися режиму природоохоронного використання земель.
- 5) Дотримуватися Правил утримання та збереження полезахисних лісових смуг, розташованих на землях сільськогосподарського призначення відповідно до Постанови Кабінету Міністрів (На стадії розробки).
- 6) Забезпечити комплекс заходів поліпшення їх якісних показників, біологічної стійкості і меліоративної ефективності (зріджування в процесі рубок догляду, рубки, пов'язані з реконструкцією, створення (відновлення), агротехнічний догляд та доповнення, збереження від пожеж, незаконних рубок, пошкодження, ослаблення та іншого шкідливого впливу, захист від шкідників і хвороб).
- 7) Утримання та збереження полезахисних лісових смуг.
- 8) Забезпечення виконання полезахисними лісовими смугами функції агролісотехнічної меліорації.

Ризик випадкового знищення або пошкодження об'єкта оренди чи його частини

34. Ризик випадкового знищення або пошкодження об'єкта оренди чи його частини несе Орендодавець.

Страхування об'єкта оренди

35. Згідно з цим договором об'єкт оренди підлягає страхуванню на весь період дії цього Договору.

Зміна умов Договору і припинення його дії

36. Зміна умов Договору здійснюється у письмовій формі за взаємною згодою сторін. У разі недосягнення згоди щодо зміни умові Договору спір розв'язується у судовому порядку.
37. Дія Договору припиняється у разі:
- закінчення строку, на який його було укладено;
 - придбання Орендарем земельної ділянки у власність;
 - викупу земельної ділянки для суспільних потреб або примусового відчуження земельної ділянки з мотивів суспільної необхідності в порядку, встановленому законом;
 - ліквідації юридичної особи-Орендаря;
 - Договір припиняється також в інших випадках, передбачених законом.
38. Дія договору припиняється шляхом його розірвання за:
- взаємною згодою сторін;
 - рішенням суду на вимогу однієї зі сторін у наслідок невиконання другою стороною обов'язків, передбачених договором;
 - внаслідок випадкового знищення, пошкодження орендованої земельної ділянки, яке істотно перешкоджає її використанню, а також з інших підстав, визначених законом.
39. Розірвання договору оренди землі в односторонньому порядку не допускається.
40. Перехід права власності на орендовану земельну ділянку до другої особи, а також реорганізація юридичної особи-Орендаря не є підставою для зміни умов або розірвання Договору. Право на орендовану земельну ділянку у разі смерті фізичної особи-Орендодавця, засудження або обмеження її дієздатності за рішенням суду переходить до спадкоємців або інших осіб, які використовують цю земельну ділянку разом з Орендарем.

Відповідальність сторін за невиконання або неналежне виконання договору

41. За невиконання або неналежне виконання Договору сторони несуть відповідальність відповідно до закону та цього Договору.
42. Сторона, яка порушила зобов'язання, звільняється від відповідальності, якщо вона доведе, що це порушення сталося не з її вини.
43. Усі спори між сторонами, з яких не було досягнуто згоди, розв'язуються у відповідності до законодавства України.
Сторони зобов'язуються при виконанні даного Договору не обмежувати співпрацю лише дотриманням вимог, що містяться в даному Договорі, а підтримувати контакти та вживати всіх необхідних заходів для забезпечення ефективності та розвитку їх зв'язків.
Сторони несуть відповідальність за невиконання умов цього Договору.

Умови передачі в заставу та внесення до Статутного фонду права оренди земельної ділянки

44. Право оренди земельної ділянки може бути відчужене іншим особам відповідно до умов, передбачених чинним законодавством. Право на оренду земельної ділянки не може бути внесене Орендарем до статутного фонду підприємств, а також бути передане у заставу.

Прикінцеві положення

45. Право оренди за даним Договором підлягає державній реєстрації, в порядку визначеному чинним законодавством.
46. Цей договір укладено у трьох примірниках, що мають однакову юридичну силу, один з яких знаходиться в Орендодавця, другий – в Орендаря, третій — в органі, який провів державну реєстрацію права оренди.

Місцезнаходження та реквізити сторін

Орендодавець:

Орендар:

Слід вказати:

*Найменування юридичної особи, що діє на підставі установчого документа в особі директора
Місце знаходження юридичної особи: (індекс, область, район, місто, село, вулиця, номер будинку та квартири)
Ідентифікаційний код юридичної особи*

КОНТАКТИ

Продовольча та сільськогосподарська
організація ООН
Київ, Україна

FAO-UA@fao.org
www.fao.org/europe

GLOBAL ENVIRONMENT FACILITY
INVESTING IN OUR PLANET

АСОЦІАЦІЯ СІЛЬСЬКИХ,
СЕЛИЩНИХ РАД ТА
ОБ'ЄДНАНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ

